

B Á B A L E L T E
B A B O N A

Í R T A
B E N E D E K F A L V I
L U B Y M A R G I T

B U D A P E S T 1 9 3 6
S Z E R Z Ő K I A D Á S A

Ez az első mű, amely
a magyar szedési
eljárással készült.

Mojsza János könyvnyomdája, Budapest V, Nagy Sándor ucca 4.

„Bábalelte babona, bolond aki kap rajta“. Ezért a pompás ritmusú szólásért, amelyet a falu babonaköreit összefoglaló gyűjtésem címéül választottam, a tunyogi Kis György Erzsusnak lehetek hálás. Egy őszi estén lekvárfőzés közben meglátogattam őket, mert kevés ember tud olyan nagyszerű humorral előadni régi históriákat, mint Erzsusnak az anyja, Kis György Kár oly né,

Az egész család a hívókhöz csatlakozott, s így nem is illett náluk babonáról beszélni, de hiába, — amit az új cserép bevesz, azt darabja is megtartja, — s így lassan belemelegedtünk Kis Györgynével a babonás történetekbe. Itt rótt meg minket aztán ezzel a szóval Erzsus.

A bába szláv eredetű szó. Egy XVII. századbeli feljegyzés szerint boszorkány-bába. Más értelmezés szerint is nagyanya, öregasszony, dajka, bábaasszony a bába. Az egyik tunyogi asszony úgy értelmezte a mondást, hogy óbéli (rég elmúlt időkben élt) emberek tanálmánya a babona, ne higyjünk benne, ne kapjunk rajta.

Pedig a babona él. Együtt él a néppel. Aki a falu életét tanulmányozza, könnyen

összeszedheti minden babonakör csokrát. Persze közismertek ma már az összes babonakörök, de mégsem henyé ismétlés összefoglalásuk. Először, mert mindig felmerülhet új momentum, amely mint tolvajlámpa a sötétben rávilágít ősi kapcsolatokra; másodszor, mert még nincs babonakataszterünk. Pedig fontos lenne annak megállapítása, hogy vidékenként milyen babonakörök ismeretesek, melyek virágoznak legdúsabban. Ilyen irányú kutatásnak a néprajzi tudomány határán túl is visszhangja támadna.

Az itt feljegyzett bábaelte babonák tulajdonképpen függelékei a *Parasztélet Rendje Szatmár Vármegyében* című néprajzi monográfiámnak. A gyűjtés magja ezúttal is Tunyog, Matolcs. Távolabbi köre Szatmárcseke és Nyírmeggyes. De a babonák zömét Matolcs tiszta protestáns népe szolgáltatja. Babonákban gazdagabb falut nem is ismerek. A tözsomszédos Tunyóg elbújhat mellelte.

Az egyes babonakörökből csak Tunyogon és Matolcson találkoztam táltos babonákkal. Szatmárcseke és Nyírmeggyes népe már csak épp hallott valamit a táltosokról, de nincs táltosuk, nem tudnak táltos mondákat. Ellenben a lidérc és boszorkányos történetek, mindenütt egyformán virágoznak. Kocsisbabonakörrel Nyírmeggyesen nem találkoztam.

A babonakörökkel kapcsolatban kis káté módjára fellelt kérdésekre a következő feleleteket adná a falu.

— *Ki a rontó?*

— *Aki másnak ártalmára tud lenni ördögi segítséggel. Ezért is hívják a rontót ördögi mesterség tudónak, nagy tudományúnak, tudálékosnak. Ha a mellett repülni is tud,' akkor meg bizonyosan boszorkány.*

— *Miben lehet valakinek ártalmára a rontó?*

— *Elveheti az egészségéi, kifogott szeretőjét, menyasszonynak a boldogságát, tehénnek a hasznát (tejét). Ráronthatja akárkire a szerelmet, a betegséget. Ráküldheti a házra a férget (patkányt), hogy az ellepi a házat. Rájárhat valakire álmában, amikor is azt megkínozza, eltángálja. Fáradtabban kél fel az ilyen az ágyból, mint ahogy lefeküdt.*

— *Mindenkit meg lehet rontani?*

— *Van olyan, hogy fogékonyabb a rontásra, mint a másik. Van, akin nem fog a rontás. Esendőők vagyunk.*

— *Meglátszik-e valakin, hogy rontó ?*

— *Nem feltétlenül. Annak, aki szemmel ront, a nézéséről néha meg lehet állapítani, hogy ő a rontó. Mert annak a szemöldöke összenőtt, a nézése szúrós. De megeshet, hogy valaki nem is tudja magáról, hogy rontó erejű. Veleszületett adománya ez. De a tudományt át is lehet venni valakitől, meg lehet tanulni a szóval, tettel való rontást. Az ilyen már praktikával ront, s ennek semmi külső jele nincs. De azért csak tudják azt a faluba, ki ront.*

— *A rontó, lidérc, táltos azonos?*

— *Nem! A rontó az előbb felsoroltakban lehet mester, lehet boszorkány is. Lidérces az, aki fekete jérce első tojását kébe. Un vagy hóna alatt kiköti. A táltos foggal születik, próbákat áll ki. Látó, aki emberi szem előtt rejtett dolgokat lát. Látja a földbe ásott kincset, a halottat a koporsóban, megismeri a gonosszal szerződött embert.*

A táltos és a látó kivételével, ezek mind belefoglalhatók a boszorkány babonakörébe.

Néhány szó a boszorkányhitről.

Pogány felfogás szerint az istenek és emberek világát a démonok, szellemek kapcsolják össze. Az indusok 30.000-re tették e szellem-sereg számát.

A kereszténység felvételével a pogány istenek detronizálódtak, egyenrangúvá süllyedtek a démonokkal. S mert a pogányság ellentétben áll a kereszténységgel, ellenséges rosszszándékú ártó szellemeként éltek tovább a keresztény köztudatban az istenek és démonok is. A kereszténység első századaiban általános volt a hit, hogy ezek a szellemek az emberbe bújva testi és lelki nyavalyát ronthatnak rá. Az így megszállottakból az arra hivatott szelleműzők, exorcisták, űzték ki a rossz szellemet. Ha a gonosz kiűzése sikerült, a beteg meggyógyult.

Az összes ártó szellemek közt leghírhedtebbek a boszorkányok. Keresztény felfogás szerint boszorkány az, aki az ördöggel szerződést kötött, hogy tőle varázslást és bűbájosságot tanulhasson.

Ha a XII. században Salisbury János a boszorkánygyülekezetek hitét szegény nembe-

rek rosszakaratú megtévesztésének mondja, a XIII. században Aquinói Szent Tamás tekintélyének súlyával szerez érvényt a boszorkányok létezésének. Az inkvizíció kínvallatásával maga az egyház mélyíti el a boszorkány-mítoszt. A reformáció átvette a boszorkányok üldözését s ugyanazon fegyverekkel küzdött ellene, mint az inkvizíció. Elmondhatjuk, hogy a pogányság naiv, nem is leltétlen ártó, gonosz szellemeinek tévhitét az egyházak égették bele Európa népeinek köztudatába.

A felvilágosodás szelleme enyhíti a boszorkánysággal meggyanúsítottak sorsát, de még a XVIII. században is égették 1754-ben Nagykárolyban, tehát éppen Szatmár vármegyében boszorkányt.

Mi a vád a boszorkányok ellen? Legsúlyosabb vád az, hogy az ördöggel cimboráinak. Boszorkánygyűléseken vesznek részt. Állat képibe mutatkoznak. Továbbá a repülés, rontás, rájárás vádjai.

Mindezek a vádak ma is élnek a néphitben.

Minden keresztút gyanús lehet boszorkánytalálkozás szempontjából.

De ettől függetlenül Európa minden népe tud országában helyet, ahol boszorkányok gyülekeznek. Ilyen Szeged mellett az Öthalomdomb. Valószínű, hogy a Gellért-hegy csak a német Blocksberg neve után tett szert boszorkányos hírre.

Épp így találkozni ma is az átváltozás megingathatatlan hitével Pedig már Kálmán

király törvénye úgy szól, hogy erről több szó ne essék.

A legsúlyosabb vád ma ellenük a nép száján az, hogy rontanak és rájárnak az emberre. Itt az öntudatlanul szemmel rontó embert meg kell különböztetni a szándékos rontótól. Az ilyen ártó: szemmel, szóval, tettel gyakorolhatja tudományát. A tehén hasznának (tejének) elrontásán kívül boszorkányt nem vádolnak azzal, hogy anyagi előnyért ront. A rontás magának a rossznak, a kártételnek, a bosszúnak a kedvéért történik. Azt mondhatnám, hogy az emberi rosszakaratnak, a bpszzúállásnak kiélését jelenti művelője számára. Ösiségét mutatja, hogy az ártó kör sohasem terjed túl egy természeti állapotban élő nép gondolat- és tárgykerén. A rájárás megfelel a boszorkánynyomásnak (Alpdruck, cauchemar).

Általánosan él a köztudatban, hogy a boszorkány repülni tud. Repülő- vagy boszorkányszirt akárki vehet a patikában, de hiába keni be v ele magát, „nem hasznos neki“. El kell hinni, hogy talán ezzel, vagy egyéb zsírral ma is lehet házilag olyan szert készíteni, amely révületet és ebben repülés érzetét kelti. Hiszen pl. ópiumot is tud adni a legegyszerűbb asszony is mákfőzetből pulyájának, ha annak sírását nem állja. Kérdés, van-e még olyan füves asszony, aki ennek a titkát tudja. S ha tudja, elmondja-e valaha?

Általában rosszindulatú hatalom a boszorkányság, ezért is üzik talán titokban. Férfj feleségéről, gyermek anyjáról nem tudja, hogy

az boszorkány, mert az el nem árulja. Ha megtudják, csak úgy tudhatták meg, hogy rálestek. A feljegyzett anyagban külön választottam a rontást a ráolvasástól, a boszorkányos történeteket, a lidércet, aki pokolbeli szellem s a néphit szerint tyúk vagy kakas alakjában mutatkozik. Végül külön csoportba vettem a kocsis-babonakört is, nemcsak mert mesterséghez kötött babonakör, hanem mert érdekessége az, hogy csak ősi foglalkozású, leginkább pásztoember tudós, ez esetben pedig magasabb foglalkozási ágon találkozunk tudóssal.

A RONTÓ. RONTÁS.

— Ki ronthat?

— A *hozzáértő* — felelik mindenütt.

— Van-e mód arra, hogy a rontással szemben az ember védekezzék?

Az erre adott válaszokból megállapítható, hogy vannak megelőző, védekező s vannak a beállott rossz kiküszöbölésére szolgáló eljárások.

Igaz, hogy a tudományos rá tudja küldeni az emberre, jószágra a rontást. De aki nagyobb tudományú, az visszacsinálhatja a rontást ráolvasással, firesztéssel, füstöléssel vagy más, — ennél is hathatósbab praktikával.

A rontó rendesen megérzi, hogy „megtörőben a hatalma“. A bennelakó gonosz arra kényszeríti, hogy akarata és érdeke ellen is — mert így könnyen leleplezhető — megmutakozzék ilyenkor annak a házánál, akit megrontott.

Akit tehát nagyobb praktikával akarnak rontástól mentesíteni, annak ügyelni kell arra, hogy aki a gyógyítás három napja alatt a házánál „megtillen“ (megmutakozik), annak semmit oda ne adjon, semmit meg ne tegyen,

amit az kér. Elég egy csipet só, egy seprű kikölcsönzése, hogy a legsikeresebben induló gyógyítás hatása megsemmisüljön. Ennek pedig már nem a ráolvasás az oka, hanem maga a megrontott. Magára vessen tehát, ha nem mentesül a rontástól, illetve ha az érvényben marad.

A rontás érheti az embert álmában, de ébren is. Ellopott holmija után, rábűtöléssel megtoldott átokkal, etetéssel rá lehet valakire rontani a betegséget. A megétetés leginkább szerelmi rontásoknál használatos, ezért ezekről ott emlékezem meg. De el is hurcolhat valakit a rontó, ráküldheti az örületet, de ráküldhet valami állatot is, aki testi erejét elszívja, átváltozhatja amivé akarja, íme, mi mindenre nem képes egy kis varázslattal a boszorkány. Az alábbiakban szinte minden esetre vonatkozóan feljegyeztem egy-két példát.

A csekei Mándiné gyerekének a fürdővizét lopták el. Annak az útján rontották meg a fiút siketnémává. Azt mondta az anyja, hogy menten meggyógyult volna a gyerek, ha látatlan-tudatlan kilenc vízimalom száraz kezeke alól hozott vízben megfürdethette volna. De sohse sikerült. Vagyis minden kísérletnél meglátta vagy megtudta valaki, hogy miben jár.

*

Egy tunyogi asszony azt mondja, hogy az ő anyja is rábűtölt valakire. Nem mondhatja

meg annak az asszonynak a nevét, mert most is él. De nagy oka volt rá az anyjának, hogy rábűtöljön erre az asszonyra, mert minden másnap egy csomó tejet adtak neki, — a meg másfél liter tejért adta el üke! Azt kívánta az anyja, hogy összezsugorodva feküdjék ágyán az asszony, ne tudjon megmoccanni. Harmincnégy esztendő múlva lett foganatos az átok. Ma is ott senyved az asszony, nem tud meghalni.

*

A szomszédos Géberjénben van egy boszorkány. Csinos, rendes kis portája van. Egy ott nyaraló festőnek megtetszett a házikó, nekilátott, hogy lepingálja. Nem megszólítja egy legény:

— Aztán nem tetszik félni ezt a házat lerajzolni?

— Már mért félnék?

— Merthogy boszorkány ennek a gazdája. Engem is elhurcolt valamék éjjel. Úgy hajigált egyik akácfáról a másikra, majd behóttam. Semmi ennek megrontani az embert.

A daróci kovács aludt már egy éccaka, amikor megzörgetik az ablakát, hogy kelj fel Sándor, gyere ki. Nem tudta ki szólítja. Fel is akart kelni mindjárt, de a felesége nem engedte, mert félt, hogy megrontják az urát. Huzakodtak egy darabig, de végül mégiscsak felkelt a Sándor, mert hátha valami uraság, aki utazik s annak van rá szüksége. Csak úgy

ingbe-gatyába ment ki, hát akkorcsak megfogták kint, feltették egy kocsira. Két hét múlva került haza. Azok hozták haza, akik elvitték. Nem emlékszik semmire, hogy mi történt vele két hét alatt, csak arra, hogy semmit se evett, de azért nagyon jól élt. Arra mégis emlékszik, hogy állandóan sáson, cseren, bokron keresztül hurcolták a két hét alatt, s hogy mindig a sás susogott alatta ... Valaki megrontotta, de sohse tudta meg, hogy az ki volt.

Az egyik matolcsi gazda ráíratta vagyonát a feleségére. A rokonai bosszúból megátkozták, rábűtöltek kilenc pénteken. Az lett a vége, hogy a gazda megőrült, egy esztendőre rá meg is hótt.

Egy matolcsi gazdát Kusztósné rontotta meg. Özvegyember volt a gazda, Kusztósné volt a házvezetőnője. De elengedte. Mást fogadott helyébe. Bosszúból Kusztósné megrontotta s ezután egyebet sem csinált a gazda egész életébe, csak szalmát csimbózott. Fogott egy szál szalmát, azt összekötötte, aztán maga megé hajította. Télen az egész ház, nyáron meg az egész udvar tele volt mindig csimbózott szalmával. Ez a Kusztósné késő öregségében Darócon halt meg. Mikor utolsókon volt, borzasztó vergődést csinált, de nem mert senki hozzányúlni, mert féltek, hogy átadja nekik a tudományt: a boszorkányságot. Csak az ablakon keresztül lesték a rettenetes vergődését,

hogy, hogy nem tud meghalni. Végre is behajóítottak neki egy seprűt, azt fogta meg. Így szakadt ki belőle nagy nehezen a pára.

*

Tunyogon a következő történetet mesélte egy asszony:

Lanykoromba Vásárosnaményba laktunk. A barátném tehenit megrontotta valaki, de nem tudtuk, hogy ki. Elindultunk azért Vámosatyába egy tudós gulyáshoz.

De megtudhatta ezt a rontó és rajtam tötötte bosszúját. Olyan álmoság jött rám, alig bírtam magamat vonszolni. A feleúton vettük észre, hogy amikor vizenyős helyen jöttünk, békát küldött rám a rontó. Azt vittem odáig. Amikor azt leölték rólam, még álmosabb lettem, alig bírtak Atyába* elvonszolni. El is aludtam abba a nyomba, amint a tudóshoz értünk. Hagytak is aludni, mert az is úgy kívánta.

Nagy égzengés volt közben, de én csak aludtam. Akkor ébredtem fel csak, mikor azok ketten már végeztek. Mondta is a tudós előre, hogy most már hamarosan felébredek. Azt már hallottam, hogy azt tanácsolta a barátnémnak, hogy állandóan döfölje a szitát egy tüvel, amíg csak a rontó oda nem megyén.

Odahaza döfölte is a barátném a szitát egy tüvel. Hát egyszercsak előjön a szomszéd-asszony, hogy nyomogja meg egy kicsit a barátném, mert ű nagy beteg. Meg is nyomogta.

*T. i. Vámosatya községbe.

Egy hét múlva jön a tudós gulyás. Mikor meghallotta, hogy a barátném megnyomogta az asszonyt, csak rálegyintett:

— Na most már eladhatod a tehenet, nem javul meg. Avval hibáztad el, hogy megnyomogtad az asszonyt. Ha megverted volna, most minden rendbe lenne.

Ugyanez az asszony egy másik esetét így mondja el.

Mán aludtunk. Az uram is, én is. Hát egyszer érzem én, hogy átváltoztam keresztgerendává. De olyan hatalmas gerendává, mint egy nagy házba való s ilyen gerendából ácsolt F betűvé váltam.

Éreztem én, hogy nagy bajba vagyok, akartam is az uramnak szólni, hogy segítsen, de nem tudtam én szólni, csak szépszogtam. Mégis addig addig, hogy felébresztettem az uramat. De a meg azt mondta:

— Várjál te, mert én is éppen úgy vagyok.

Így feküdtünk több órán át, míg egyszer csak az uram kezdett javulni. Akkor engem is megnyomogatott. Éreztem is, mikor változók vissza embernek. Biztosra veszem, hogy az az asszony rontott meg minket, akinek a helyére szógálatba állottunk.

Szerelmi rontások.

A szerelem felkeltését és ébren tartását szolgálja a hozzárontás, a szerelmesek elidegenítését az elrontás.

Aki legénynek bal lábnyomát napfelkelte előtt kilenc nyomon felszedik s azt rongyba kötve az ágy bal sarka alá elássák, annak nincs nyugta. Oda kell járnia mindaddig, mígcsak utána nem hajítják a felszedett pori

Akinek a lábnyomát jobb lábon kezdve három nyomon felszedik s azt a küszöb alá ássák, az odajár,

— Neked is főzik a kapcádat, — mondják annak, akinek nincs nyugta, mehetnékje van. Ez azt jelenti, hogy annak a legénynek a kapcáját ellopták. Fedeles csuporba, rakott spóraljába betapasztották. Valahányszor a kapca a ráöntött vízben forni kezd, a legénynek oda kell mennie, ahun a kapcája fő. (Lásd Arany János Vörös Rébék című balladáját.)

*

Szógált a nénémnél egy Jula nevű szakácsné. Azt mondják, hogy az sokat elásta a legény kapcáját a küszöb alá. De még inkább a kürtő alá tette, ahol a füst járta. A lopott kapcának egy darabkáját este parázsra tette, háromszor körüljárta, úgy füstölte meg magát vele. Megmérte a legényt a küszöbön cérna-szállal. Azt a cérnát is a füstre vagy más babonás helyre akasztotta. A fiúnak a lábnyomát visszafelé felszedte, azt is kötötte, füstre akasztotta. Célt is ért.

Több asszonytól hallottam Tunyogon is, Csekében is a következő rontást:

Reptiben szárnyasegeret (Csekében Szent-György nap előtti békát) fogni. Az átlukgattott fenekű csuporban elevenen hangyabolyba temetni. A hangyák lerágják a csontról a húst, de nem hordhatják szét a csontokat. Egy horgas csontot abból kivenni. Akit ezzel az ember maga felé húz, az szeretni fogja. Akit pedig a hegyes végivel eltaszít magától, az elhagyja.

Azt mondják, hogy a szárnyasegeret, illetve a békát gyorsan ott kell hagyni a bolyban, mert aki annak sírását meghallja, az egyesek szerint megnémul, mások szerint nagy veszedelem éri.

Aki hallott már megkínzott békát szinte emberi hangon sírni, sikoltozni, az nem is fog csodálkozni, hogy az ilyen lelketlen rontót ez, a hang kísérteti fogja.

*

Szabó Endréné Varga Etelka Matolcson azt mondja, hogy aki rászánja magát és balkeze nevetlen ujjának a hegyét keresztalakba bevágja, kilenc csepp vérét pogácsába csepegteti és úgy eteti meg a legénnyel, azzal azt megnyeri.

Ha a jány azt akarja, hogy szeretője elvegye, két fehér galamb zúzóját-máját etesse meg vele laptapecsenyébe.

Fecske Lászlóné Hetében csak tanácsképen hajlandó szerelmi rontást elmondani, mert különben az ő rontása többé nem lenne érvényes. Azt tanácsolja:

— Keress olyan ágat, amelyik az elágazásnál egymásba csavarodik. Ezt törd le, szárítsd meg. Törjed lisztté. Egy csipet sót végy hozzá, ruhába kötve dugd a méhedbe. Menj vele kilencszer a templomba, mondd el ezt az imát: „A boldogságos Úr Isten vezéreljen minket arra az útra, amelyikre a szívünk vágyik“.

Ezt a lisztet apránként ételbe keverve kell a legénnyel megetetni. Biztos ír.

Ez utóbbi példák is mutatják, hogy a szerelmi rontásoknál a megetetés igen hathatós szer. Sok legényt akartak már etetéssel megrontani. Ezért óvatos a legény minden kínálással szemben, különösen ha az lányos háznál történik. Tudok olyan asszonyt, aki legényfiát mindig azzal az utasítással engedte el, hogy: valahogy ne egyél semmit sehol. De ha az ember az első falatot kiköpi, úgy a rontásnak nincs foganatja. De mégis legjobb semmit se elfogadni.

*

A tunyogi Kesztenbaum Mórné hallotta, hogy mikor még katonák hajtották be az adót, az egyik egzekuciós katona megszeretett egy jányt. Meg is kérte feleségül. A jány se nagyon kívánczolt a katona után, a szülők meg éppen nem akarták hozzáadni. A katona arra kérte a jányt, hogy adja egy hajszálát emlékébe. Adott is a jány egy szálát amit a szítából húzott ki. Mikor a katonának el kellett masírozni, csak legurult a szita a falrul és ment mindenütt a katona előtt, így járt volna a jány is, ha saját hajszálát adta volna oda.

Hogy lehet szerető szíveket egymástól elrontani?

A csekei Gubacsi Pálnénak azt mesélte egy asszony, aki szállást kért nála, hogy egy másik asszony el akart rontani egy legényt a jányától. A penyigei rontó asszony azt tanácsolta neki, hogy küldje ki este a jányát a legényhez a káposztás kertbe. Mikor a jány a setétbe kimegy a kiskapun, eltépi a szederin szárát. Attól meghal a legény.

El is küldte az asszony a jányát, de az még a kapu előtt tanálkozott a legénnyel, így nem szakíthatta el a szederin szárát.

Egy hétre rá újra eljött a rontós asszony, hát mondja neki az asszony, hogy nem sikerült.

Most azt tanácsolta, hogy a faluvéghez küldje őket a hídra. A híd mellett is van szeder, ott is bele kell, hogy akadjon.

De a legény kihallgatta a beszédet az ablak alatt és elment előre a hídra, egy kaszával levágott minden szederint.

Másnap beteg lett a jány anyja s pár napra rá meg is hótt. De olyan kínja volt annak, mintha kézit lábát késsel hasogatták vóna,

*

Matolcson Szabó Endréné Varga Etelka tudja, hogy aki pondrós, tehát döglött kutya testibe balkézzel belenyúl, amit onnan kimarkolt, azt elteszi, aztán két ember közé balkézzel odaveti, úgy megutáltatja őket egymással, hogy rá se bírnak egymásra nézni.

*

Csekében úgy elrontottak egymástól két

embert, hogy az asszony már a bútorait rakta szekérre, hogy elmegyen. Már a surgyéból rázták ki a szalmát, mikor a szomszéd-asszony megtanálta a szalma közt a horgas füvet, amelyik horog módjára volt egymásba akadva.

— Lássátok-e! E miatt volt köztetek minden veszedelem.

Azzal bedobta a horgas füvet a tűzbe. Meg is békéit a házaspár. Sohse volt azontúl köztük még szóváltás sem.

Féreg elrontása a háztól.

A rontó rá tudja rontani a házra a férget (patkányt) s nagytudományú legyen az, aki aztán el tudja azt zavarni a háztól.

A legegyszerűbb kísérlet, hogy az ember felírja egy cédulára: patkány mars! Ezt a cédulát feldobják egy olyan kocsira vagy szekérre, amelyik elmegyen a háztól. Feltétlenül utána megy a cédulának a féreg.

Más az előírt eljárás a patkány elküldésére, ha férfi és más, ha nő küldi el.

A férfi hajnalban a gatyája bal szárába szedje némán azt a földet, amit a patkány kitúrt. Várja be, míg a csőrne jön, némán hajítsa eléje a földet, némán menjen haza.

A nő menjen ki a temetőbe. Törjön ki egy lábtulvaló fát. Vigye haza. Azzal a fával kotorja meg a patkánylukat és hajítsa el a fát. Soha nem lesz több patkány azon a tájon.

*Surgyé — szalmazsák.

A tehén megrontása.

A rontó elronthatja, elveheti a tehén hasznát. Ne adjon erre az ember maga is alkalmat, ne vigye takaratlan az uccán a tejet. Naplemente után gondos asszony nem ad ki tejet a háztól. Ha nem kerülheti el, akkor egy csipet sót tesz bele. A csekei katolikusok még keresztet is vetnek a csupor szájára, különben hóttbizonyos a rontás.

Az ól ajtajába lapát és villa közé nyirájvai felfelé állított seprű megvédi a jószágot a rontótól, lopótól, mert az ezen átlépni nem tud. így aztán nem tud bemenni s nem viheti el a kötelet, szalmát, ami egyértelmű a tehén hasznának elrontásával,

Szászi Gusztávné azt mondja, hogy a tehén rontása mindjárt megnyilvánul, mihelyt hazajön az a legelőről, így történt az egyik eset.

A nyáron egy este hurkadt éhesen jött haza Mari nénémnek a tehene. De azért a tőgye majd kihaladt, úgy megfeszült. Próbálták fejni, de egy csepp nem sok, annyi se jött belőle. Az asszony nagyon szomorú volt, azt sem tudta mitévő legyen. Szerencse, hogy átjött a szomszédból Zsófi néni. Mindjárt látta, hogy valami baj van s hozzáfogott a tehén gyógyításához. Körülsimogatta a tehenet.

— Nem beteg el Csak valami rossz ember járt körölte, az rontotta meg.

Kért egy darab kenyeret. Abba beleszúrt kilenc akáctövist, úgy tette a zsajtárba. Leült,

elkezdte fejni a tehenet De nagyon nehezen ment. Fejes közben mindig mondta:

— Ezek a tövissek mindig szurkálják a kezét, ha rossz ember nyúlt hozzád.

Azután elővett egy szérűseprűt, azzal körülkerítette a tehen tőgyit:

— Így keringjen, ha rossz nyúlt hozzád.

Éles késsel kerítette körül a tehen tőgyit, kilenc keresztet rajzolt rá és azt mondta:

— Az ujjahegyit ilyen éles kés vágja, ha rossz ember nyúlt hozzád.

A szoknyája hátulját a lába közt előre kapta és a ruha csücskivel újfent kilencszer megkerítette a tehen tőgyit.

— Olyan gyorsan múljék el, amilyen gyorsan a ruha alja jár, amikor megyünk.

Akkor aztán fogta a seprűt meg a kést, kihajította az udvarra Azt csak naplemente után volt szabad a helyére tenni.

Másnap a tehennek semmi baja sem volt.

*

Fehérgyarmaton Korponai Imre a megrottott tehene gyógyítására némán vágott egy töviskes botot némán lopott egy ekecsoroszlyát s azt némán tüzesítette meg. Éjfélben a tehen orra alá tette a tüzes csoroszlyát Ami kis tejet „csepergett“ a tehen, azt ráöntötte a tüzes csoroszlyára, s a töviskes bottal ütötte a tüzes csoroszlyát, ahogy bírta, így jött vissza a tehenbe a tej, mert a rontó nem bírta el a verést.

Egy ízben már Matolcson épp le akartak vágni egy cseppet a tehen orrából, mikor szalad nagy léhogva a szomszéd.

— Ne bántsa mán azt a tehenet komám-asszony, mindjárt meghal a feleségem.

— A volt a rontó.

*

A csekei Mándiné tövissel kezdte felverni a megrontott tehene tejét. Oda is ment a rontó asszony mindjárt. Ajánlkozott, hogy:

— Megkenem én a zsíromból, akit a hú-somból vettem ki, az meggyógyítja.

— Úgy is lett.

— Akiben bátorság van, az megteheti, hogy naplement után négy darab kenyeret rak ki az ól négy sarkára de úgy, hogy minden darab kenyérral külön járja körül az ólat. Éjfélkor ugyanilyen rendbe, — de pucéron — szedje fel a kenyeret. Következő naplementkor etesse meg a kenyeret a jószággal s az meggyógyul.

Ilyenkor éjfélbe, kutyaképibe vonító ördögökre nem szabad ránézni, s így azok hiába acsarkodnak, nem árthatnak a mezíteleznek. De Matolcson úgy megriasztottak azok fertelmes vonításukkal egy asszonyt, aki ezt csinálta, hogy el kellett költözniök a házból.

Nem mert az asszony tovább ott lakni.

*

Tunyogon Dávid Lajos éccaka ment hazafelé. Hát amint a háza elé ért, egy nagy fehér kutya csak ugrik ki a palánkon. Egy

nagy lopótök a nyakába, csak úgy lötytyent belőle a tej. Mindjárt rosszat sejtett Dávid Lajos oszt, hogy suta vót, hát úgy odakanyarított bal kézzel a kutya file mellé, hogy az mindjárt ottmaradt. Hát ahogy hajnalba kimegy, egy hótt ember feküdt a háza előtt. Azt olyan jól helybe-hagyta.

Rontó, illetve ráolvasó mondókák.

A rontásnak ráolvasás az orvossága.

Ráolvasó szöveg megszerzése azért bajos, mert aki elmondja, annak odalesz a tudománya. Nem lesz többet foganatos a ráolvasása.

Így járt Hetébe Barát Ferenc. Elbízta magát, mert ha féreg esett a jószág fűébe csak ráolvasott. Csuda nagy tudománya volt. De aztán nagy magabízásban, hogy ő milyen erejű, elmondta a tudományt. Sohse lett többet foganatos a ráolvasása, mert nem az emberben van az erő, hanem a varázsszövegben és annak titokzatosságában.

Minden varázslatnak megvan a maga ellenvarázslata. De eddig csak egyszer talákoztam a nagygéci Hudákné személyében olyan tudóssal, aki tudta, hogy lehet a tudományt maga kára nélkül másnak átadni. Szerinte maga kára nélkül átadható a ráolvasó szöveg, ha leírja, bal kézzel a bal válla felett hátra hajítja. Le is írt egy ráolvasást, ami ellen a szellemek igen tiltakoztak. Valósággal lefogták a kezét. Mutatta is, hogy az írás után

úgy reszketett a keze, mint szélben fának a levele. Mert igen veszedelmes dolgot művelt. Kihívta maga ellen a szellemeket.

A rontószövegek szájhagyományban átöröklött varázsigék. Gyakran értelmetlenek, ami babona szempontjából nem hátráltató körülmény, hisz ebben az értelmetlenségben rejlik titokzatosságuk.

A mondókának két formája lehet. Parancsoló formájában megszólítja a betegséget, a férget, s szigorúan ráparancsol, hogy az takarodjék. Elbeszélő formájában veheti tárgyát a valóságból, a szentírásból, lehet mondaszerű is. Amint az elbeszélés szerencsés kimenetelű eseményt mond el, szerencsésen kell leiolynia a betegségnek is, amelyre ráolvasott. El kell pusztulnia a féregnek a háztól, akit onnan elküldött, el kell múlnia a jószágról, emberről a rajta levő rontásnak. Az elmondással t. i. kapcsolatba hozta a múltban megtörtént szerencsés kimenetelű eseményt a jelenben le játszó dóval. Ezzel a kapcsolattal biztosította a kedvező eredmény megismétlődését. Ősemberien naiv módja ez a gyógyításnak.

A nyelven nőtt kis pattanás neve finkő. Ezt elmulasztja a következő versike:

Finkő kött a nyelvemen,
Ha kött, ma kött.
Holnapra olyan legyen, mint egy cipó,
De inkább vesszen el.

A két utolsó sor közt háromszor köpni kell, így phü, phü, phü. Ezt a verset három-

szor kell elmondani — fokozva. Vagyis mindig valami nagyobbhoz kell mérni a finkő nagyságát. Pl. másodsor a szomszédasszony fenekihez, harmadszor a házhoz, toronyhoz, ki hogy. Fő, hogy minden esetben máshonnan vegyék a hasonlatot.

*

Szatomárcsekén ezt a verset olvassák rá a beteg gyerekre:

Elindula szűz Mária az ő anyjával a jeruzsálemi

[kertbe.

Vivén Jézust az ölében, három szentekkel

«... ..»

[összetanálkozik.

Ölelek, csókolák.

1

Vivén Jézust a Jordán vizéhez, megmosá.

A vizet önté piros márvánkőre.

Úgy használjon néked, az én reád való rá-

[olvasásom,

Mint a mi Urunknak, a Jordán vizében való

[megmosdása.

Férfi látta süvegében,

Asszony látta kontyában,

Leány látta pártában.

Pásztor ember maga a jószága orvosa. Nyáron, legelőn mérges csúszó megcsípheti a jószágot. Könnyű felismerni, hogy csúszó-csípés bántja, mert olyan a jószág büri ilyenkor, mintha paszulyszemek volnának alatta. A fehérgyarmati Silkó gazda elmondja az ez alkalomra illő ráolvasó verset, de nem a ráolvasás módját. Már pedig a mód teszi eredményessé a varázslatot. Az elvégzés módját

halálos ágyán adja majd tovább egy józan életű kedves emberének, íme a vers:

Ábrahám, Izsák nevében fogok e dologhoz.

Terra észtem mera, észterére, észtem, mera ergoe.

Ezt kilencszer kell a csúszócsípte jószág felett elmondani. Meggyógyul.

Ha az ember, akinek a ráolvasáshoz tudománya van, ezt nyolcvanegyszer elmondja, akkor a kígyó úgy megszelídül, hogy kézbe lehet venni.

A gyógyításnak ez a módja csúszómarta emberre is érvényes, de a betegnek meg kell fürdenie, mielőtt a ráolvasáshoz kezdenének.

BOSZORKÁNYOS TÖRTÉNETEK.

Nem tudni miért, de úgy van, hogy negyvennyolc óta nem fog az átok, mert azóta nincs boszorkány — mondják Tunyogon.

De hiába mondják, mert sem néhai való jó Kálmán király, sem negyvennyolc nem ártott meg a boszorkányoknak. Hogyan lesz ma valaki boszorkánnyá?

Eddigi tapasztalataim szerint azt mondhatnám, hogy két feltétele van. Először három próbát kell kiállania. Ezeket a próbákat csak az ördög segítségével állhatja ki, s az elfogadott segítség ellenértéke a lélek. Később fel kell áldoznia még egy lelket családjából a gonosznak, vagyis a saját lelkén kívül még egy lelket kell lekötnie, esetleg azt testileg nyomorékká változtatnia. Elmaradhatnak ezek a feltételek, ha valaki halálos ágyon fekvő boszorkánnyal kezet fog és ezzel „tudva-tudatlan“, attól a tudományt átveszi.

*

Sáronszki József csarodai lakos az adta elő Búzás Mártonnak, hogy őt gyerekkorában az anyja rontotta meg. Mert az boszorkány akart lenni. Az a feltétele annak, hogy valaki

boszorkánnyá lehessen, hogyha saját családjából áldozzon fel valakit Őt választotta ki rá. Mikor gyerekkorában egy este félrevaló dógára kiment az udvarra, egyszercsak összeesett s többet nem tudott lábra állni. Ügy nőtt fel, hogy a lába elcsenevészedett.

Ez az ember most is él. Most olyan 58 éves forma lehet. Megházasodott kétszer is, van vagy hét gyereke. A felső testrésze fejlett, de a lába olyan mint gyerekkorában volt. Most is átkozza érte az anyját.

*

A nyírmeggyes! Katona Ferenc gazda eleven tiltakozás minden babona ellen. De hogy hall ilyet az ember, azt maga is beismeri.

Meggyesen is beszélnek széltibe, hogy egy szép szál fiatal asszonyt boszorkánnyá akart rontani az anyósa. Három próbát kellett volna kiáltania.

Elsőbben is darazsat bocsátottak volna az orrán keresztül a menyecskének.

Másodszor lebegő malomkő alatt kellett volna nyugodtan feküdnie.

A harmadikat már meg se hallgatta a menyecske, mert az elsőt se vállalta. Meghátrált Ezért az anyósa betegséget rontott rá, kórházba került az asszony.

Ott mesélte üsmerős asszonyoknak ő maga, hogy az anyósa kétszer már seprűn is elvitte magával. A faluvégi görög keresztnél nagy csengés-bongással rettenetes gyülekezet várt rájuk. Ő meg ijedtibe elsóhajtott magát:

— Jaj Istenem segíts!

Amiért az Istenhez fordult és nem az ördöghöz, nekiestek az ördögösök mind s kegyetlenül elverték. Attól beteg.

El is pusztult.

Ha azonban a boszorkánynak kieszelt praktikáját előre megtudja valaki, annak módjában áll a rontást megakadályozni. Sőt ilyen esetben a boszorkányra fordul vissza a saját praktikája s az a sors éri, amit áldozatának szánt. Esetleg életével bünhődik.

Szalkai Gyuláné Kun Juhanka szerint volt Matolcson egy özvegyasszony. Két gyereke közül az egyiket meg akarta rontani. A jányt alkalmasabbnak találta, mert annak a szoknyája eltakarja a lábát, nem látszik ki alóla az ördög patája.

Igen, de a fiú kihallgatta, mit tervez az anyja a testvérje ellen, s mikor a jányt kiküldték a zódségesbe, a fiú is vele ment, s bal-tával mindig elvágta az útra kúszó szederin szárát, így az nem sebezhetette meg ajány lábát, s nem folyhatott a vére.

Mire bementek nagy jajgatásba volt az anyjuk:

— Jaj fiam, a lábam vágta ketten-ketté.

Így menekedett meg a jány a rontástól.

Általánosan tudós híruk van a salánki cigányasszonyoknak.

Volt egy asszony. Megrontotta a gyerekit úgy, hogy az nem tudott beszélni. A salánki

tudós asszony tanácsára egy cigányasszonyhoz kellett elvinni a nagyanyjának a gyereket. De úgy, hogy az úton minden szederint elvágott maga előtt az asszony. Mert sem abban megbotlania, sem azt átlépnie nem volt szabad. A cigányasszony azt rendelte, hogy kilencféle fűből főzzön fürdővizet a gyerekeknek. Mikor legjobban lobog a víz, akkor tegye bele a gyereket.

— Hisz akkor meghal — szörnyedt el az asszony.

— Nem hal a meg, csak próbálja meg.

A nagyanyja meg is fürdette a gyereket, ahogy a tudós rendelte, még kifogó kendővel is letakarta a teknőt. De mire levette a lepedőt, nem volt alatta a gyerek, hanem az ágyon feküdt és megszólalt:

— Jaj de jó, hogy megöltétek anyámat. Mindig hurcolt tyúkól tetejire, meg másfele, a számat meg betömte egy tukarcs (tekercs) szalmával, hogy ne tudjak beszélni.

Kereshették attólfogva a gyerek anyját, nem került elő soha többé.

*

Ezekkel a megdöbbentő hiedelmekkel szemben, az anyai szeretetről, szinte a népköltés harmatos friss virágai közé kíváncsozó kél kis történetet is sikerült lejegyeznem.

A hetei Fecskéné meséli, hogy volt egy asszony, annak a jánya mindenáron meg akarta tanulni a boszorkányságot. Azt mondta az anyja:

— Gyere csak velem, hozzá! magaddal egy tányér vajat.

Keresztútnál megálltak, leültek, letették maguk mellé a vajat.

— Nézz egy kicsit a fejembe — mondta az asszony.

Mire a fejébe nézett volna a jány, már eltűnt a tányérról a vaj.

— Jaj anyám, szörnyűség! Kígyót, békát, csúszót találtam a fejedbe.

— Azért ne akard az én tudományomat megtanulni, — intette az anyja. — Megemlékezzél rá, hogy nem is fogok én meghalni tudni, csak, ha tüzes szentet teszek a talpam alá.

Úgy is volt. Úgy halt meg. Ez volt a bűnhődése a boszorkányságért.

*

Ennek a történetnek egy megragadóan kedves változatát hallottam a nyírmeggyesi Ontkónétól.

A jány meg akarta tanulni az anyja mesterségét. Az asszony beküldte a jányt az ólba.

— Eredj csak be, mit láatsz?

— Jaj anyám! Tele van az ól csúszóval, békával.

— Eredj csak be megint, oszt nézz szét újra.

— Jaj anyám! Be gyönyörűséges virágos almafát láttam benn.

— Na látod! Amikor először bementél, akkor az én lelkemet láttad. Másodjára meg a

magad szép fiatal lelkét. Hát azért mondom, ne akard te az én szomorú mesterségem megtanulni.

Nem is tanulta meg a jány. Nem kívánta,

*

— Halandó ember megláthatja-e a boszorkányt?

— Meg azt akárki, aki forgószél közé-pibe kinyitott bicskát hajít. De hozzáértő előtt máskép is megmutatkoznak.

Így pl. a matolcsi Szabó Áronnál egyszer egy tudós ember járt. Az megkérdezte, akar-e a gazda boszorkányt látni. Hát persze, hogy akart. Arra elővett a tudós egy karikát, azon ugratta át Szabó Áront az ólajtóba s úgy bujtatta el az ajtó megé.

Hát a boszorkányok mind fehér kutya alakjában mutatkoztak. Amint egy átugrott a karikán, asszonnyá is lett menten. Rá is lehetett ismerni mindegyikre. Lopótökbe fejték a tejet. Egy lopótök feldült, mind kiömlött belőle a tej. Azt mondja az egyik boszorkány:

— Na ezt jól megcsináltátok. Ide még hozunk tejet, ahelyett, hogy vinnénk.

Úgy is lett, ahogy az asszony mondta.

Szabó Áronba nem állott meg a szó. Elmondta, hogy mit látott. Attól kezdve a boszorkányok minden éjjel rájártak. Megdögönyözték.

Az egyik tunyogi gazda az ól falához támasztotta a boronát, az alá húzódott, hogy

megláthassa a boszorkányt, de az neki ne árt-hasson. Rajta is kapta, ahogy a kötőjébe vitte volna kifelé a tejet Elkapta a kötőt, de az asszonyt eltűnt. Vasárnap elvitte a kötőt magával a templomba. Istentisztelet után azt mondja:

— Jányok! Melyikötöké ez a kötény?

Addig is, hogy az egyik jány ráismert, hogy, az én anyámé ez.

Így tudta meg, ki a boszorkány.

*

Avatatlan ember könnyen megjárhatja, ha boszorkányok után leselkedik. Igen jellemző erre a matolcsi Szászi Gusztávné mesélte történet:

Szent György éccakáján kimennek a boszorkányok a keresztútra, ott seprűre kapnak, és elmennek a nagy urak pincéibe bort inni. Még a királyét sem kímélik. De mikor visszatérnek, a határba mind kihányják a bort, nem szabad azt nekik a falu határába behozni.

Egy embernek boszorkány volt a felesége. Az ember kíváncsi lett, hová járhat minden éccaka az asszony? Láttá, hogy az be-kente a hóna ajját valami zsírral, mielőtt el-indult volna. Kileste, hová dugta az asszony a zsírt, s ő is megkente magát vele.

De mert félt egy kicsit, hát jó vastag kö-téllel odakötötte magát elébb az esztovátához. De mire azt mondta: — Ott legyek, ahun aka-rok! — akkorára már esztovátástul kint volt

az ablakon. Az asszony csak fává lett, mikor meglátta az urát az esztovátával. Odahajított neki egy keszkenőt, azt az ura eltette, mert nem tudta mit csinájjon vele.

Valamennyien bebújtak egy kócslyukon át egy nagy úrnak a pincéjébe és ott ittak. Mikor jól kimulatták magukat, hazarepültek.

De bizony az ember hiába mondta: —Ott legyek, ahun akarok! — meg sem mozdult a helyéből, mert ő nem tanulta ki a boszorkányságot.

Reggel úgy találták meg a pincébe.

Vallatta is a nagy úr, hogy került oda, de ő maga sem tudta megmondani. Az úr megfenyegette, hogy megégettetí. Már készítették a nagy kúpja nádat, amikor az ember véletlenül az asszonytól kapott kendővel törölte meg az arcát, mert kiverte félelmibe a veríték.

Akkor egyszerre csak elrepült, mert a kendőbe volt a boszorkányság.

*

A boszorkány bármely állat képét magára veheti, de leginkább madár, kutya vagy macska képibe szokott mutatkozni.

A matolcsi Szászi Gusztávnénak olyat mondott erről egy átutazó drótos, hogy ő azóta se mer Kisvarsányba menni,

Nyulásztak az urak Kisvarsányba. Az egyik fiú kupjakóróba dugott el egy nyulat. De magába ment el később a nyúlért, a cimborák háta megett. Hát csak elibe áll egy öreg ember. Gyönyörűséges „kanális“ madár volt a kezébe.

— Vedd meg tőlem ezt a gyönyörűséges szép kanális madarat. Egy deci pálinkáért meg négy pengőért odaadom.

A fiú meg is vette. Alig vette kezébe a gyönyörűséges madarat, az öreg ember úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el

Mire meg hazaért a fiú, lehullott a madárnak minden tolla. Tiszta pucér lett. Akkor megrázta magát és jány lett belőle. Azzal csak elkezdte táncoltatni a fiút. Egy hétig mindig táncoltatta. A fiú meg is coholta (verte) a jányt, de annak a verés nem fájt.

Végül is a gulyáshoz ment el a fiú tanácsot kérni. De az rögtön mondta:

— Ide ne hozd nekem azt a vén ördögöt veszedelemnek.

Mikor a gulyástól hazament a fiú, a jány bosszúból kicsalta az erdőre. Ott hajigálta a legényt egyik fáról a másikra. A szüleje nagy sírással kiment utána, de közel se mert menni és a sok ördög ott tépte szét a fiát a láttára.

A matolcsi Balog Antalné tudja, hogy Pályiba a papnál szógált egy jány. Az minden éjjel lú, csikó meg disznó képibe kísértette a fiatalokat.

Panaszt tettek a papnál. Az megleste a a jányt. Láttá, hogy tizenegy óra felé az már ceremóniázik, készülget. Rá is nyitott menten. De a jány a szoba közepin kakassá változott és eltűnt.

Így aztán másnap fölmondott neki a pap. Elküldték. Ne zavarja a falut.

*

Mándiné Csekében elmondja, hogy Pecsenye Sári mindig száraz időbe kérte kőcsön a gubát, mégis mindig vizesen adta vissza, Már ez is mutatta, hogy nem járt igaz úton. Isten a tudója, hol használhatta éjjel.

— Egyszer aztán az anyám megbotlott egy fekete macskába — mondja Mándiné — kitörött a lába. Hiába tették gipszbe, hiába gyógyította orvos, csak fájt kegyetlen. Összeverték erre Pecsenye Sárit, odavitték a beteghez. Megsimogatta s az anyám ettől mindjárt jobban lett. Mert a Sári mutatkozott előtte fekete macska képibe.

Ha a boszorkány szerelmi rontása nem fog a legényen, akkor a boszorkány bosszút áll. Ilyenkor aztán nagytudományú legyen az, aki tanácsot tud adni s helyén legyen annak a szíve, aki azt a tanácsot meg is meri fogadni.

Matolcson egy asszony az unokáját akarta hozzácsinálni egy legényhez. De a legény nem vállalta. Ezért aztán az asszony bosszúból éccakánként rájárt a legényre. Úgy eldögönyözte, hogy annak már jártányi ereje sem vót. A Pályiba való tudós okosította fel a legényt, hogy csak menjen haza. Rakjon tüzet. De jól vigyázzon, mert a kéményen fog bejönni a rontó. Ő csak álljon ott készen, s ha az beugrik, szúrja szíven egy késsel.

Be is ugrott nagy lármával a boszorkány a kéményen, de a fiúnak nem volt szíve leszúrni. Nem is hagy az békét a fiúnak ma se. A múlt héten is úgy lelték meg kihűlve, ki-meredve.

Matolcson V. Bálintnak a jányához egy kondás fia járt, De nagyon haragudtak érte, kipiszkolták a háztul.

A kondás felesége bosszúból megrontotta az embert és az mindenkép kondás akart lenni. El is ment helyet keresni, pedig módos ember vót. Nem vót rászorulva, de isztikélte valami.

Be is állt a grófi tagba, de mikor kihajtotta a disznót, az mind összezördült, meg százfelé szaladt.

Elment egy tudóshoz. Az azt mondta, hogy menjen ki éjféلكor a temetőbe. Ott törjön le egy faágat. Reggel, mikor a nyáját hajtja kifelé, minden harminc lépésre törjön le abból egy darabot és lökje a nyáj közé.

Úgy is tett. Mire az utolsó darabot közélökte, a nyáj nekiment az egyik kocának, széttépték. Mert a vót a kondásfiú édesanyja, aki őt megrontotta.

*

Egy matolcsi legény egy más falubeli kovácsnének udvarolt. Unta már a legény, szeretett volna szabadulni, de ördögös volt az asszony, nem bírt vele.

Azt ajánlották neki, hogy a gatyáját for-

dítsa ki és lökje átál a mestergerendán. Ha bejön az asszony, üsse meg balkézzeel.

A legény meg is tette. Az asszony mindjárt csikóvá változott s a legény elvezette a kovácshoz. Felkötötte a kovácsot, megvasaltatta a csikót mind a négy lábára, akkor ráült. Egész éccaka kurgatta.

Reggel felkel a kovács, azt mondja neki a felesége:

— Jaj de beteg vagyok. Nem bírok felkelni.

Megnézi az ura, hát keze lába tiszta vér, oszt rajta a patkóvas.

Akkor tudta meg, hogy a feleségét vasalta meg az éjjel, mert az ördöngös.

*

Barát Ferenc hetei gazda is tud esetet, hogy állat képibe megmutatkozott boszorkányon rajta maradt verés.

— Egy tavasszal — tavasznak kellett lenni, mert már ki tudtam venni a nagy dücsköt a fődből, — irtani mentünk Kis Józseffel.

Azt mondja Kis József:

— Hogy jártam az éjjel? Már napok óta panasolja a feleségem, hogy éccakánként „fonástól kitépdesi valaki a haját“. Az anyósom is panasolta, hogy őt se hagyják nyugodni. Csípte, rúgta valami. Az este aztán magam zártam be ajtót, ablakot. A baltát magam mellé tettem, virasztottam. Egyszercsak indul kint a szél, veri az ereszt. Az eszterha roppan, az ablak koppan, már benn is van va-

laki a házba. Erre hirtelen világot gyújtok, szétnézek. A macskánk ott alszik a suton, de egy idegen macska is van a házba. Nosza én sem vótam rest. Megfogtam. A két lábam közé kaptam, hogy agyonverem. Azt mondja az anyósom:

— Hallgass rám fiam! Ne csonkítsd meg magad, mert bizony magadat csonkítod meg.

— Hát mit tehettem? Addig vertem a macskát a küszöbhez, míg csak mozgott. A tornác előtti küszöbhez is odavertem, a fahíd párkányaéhoz is. Csak aztán dobtam az árokba. Reggelre kelve még se vót ott a macska. El nem tudtuk gondolni, hogy ki lehet a boszorkány, aki ráncjárt.

Mama iskola után az udvarunkon játszik Kis Dani. Olyan tíz éves forma gyerek. Kérem tőle:

— Hogy van nagyanyád?

— Bizony nem jól — feleli a gyerek, — mert tojást keresett a tyúkólba, oszt leesett. Mind összetörte magát.

Hát csak akkor néztünk össze. Akkor tudtuk meg, hogy a járt hozzánk kínozni minket.

— Jól eszembe véstem a dolgot, — mondja Barát Ferenc, — mert igen hasznos nyilván tartani, hogy ki boszorkány. Úgy két év múlva megint csak tavasszal gyümöcsfát takarítottam hernyózó székről. Oszt, hogy magasan álltam, hát látom, hogy jön az úton a Kis Dani nagyanyja. A másik oldalról is jön három asszony. Tanálkoznak. Egyszerre csak eltűnnek.

No ezek búcsúzni vótak egymástól, még ma este az egyiknek meg kell halni. Mindjárt el is határoztam, hogy megnézem, milyen az ördög a térítőn.

Meg is halt este a Kis Dani nagyanyja. Én meg elmenteni halottlátni. De nem akarták engedni, hogy megnézem a hóttat. Le is vót mán takarva. De addig erősködtem, míg megnézhettem.

A históriát egy fintor és egy kézlegyintés fejezte be.

Nevetnem kellett, de mégis megkérdeztem, milyen vót hát?

— Hát milyen lett vóna instállom? Ronda.

Össze-vissza volt törve.

*

Miben áll a boszorkány bűnhődése?

Erre az elmondott boszorkányos történetek maguk is megfelelnek, de megfelel rá készséggel maga a falu is.

Nem viheti el büntetlenül, aki eladta lelkét a gonosznak. Nem elég, hogy egész életibe rettegi a halála óráját? Szörnyű haláltusa vár rá. Hiába bánja meg bűneit nem halhat meg, amíg tudományát kézfogással át nem adta. Ezzel megváltja magát, a saját lelke helyett új lelket szállítva a gonosznak.

Ennek a köztudatnak köszönhetem talán, azt a kivételes megtiszteltetést, hogy a hetei Fecske Lászlóné — a közelítő halált félve — azt izente, menjek el Hetébe. Nekem akarja átadni a tudományt. Veszedelmes megtiszteltetés ilyen bizalmat kiérdemelni.

Igen, de ki is merne vele halálos ágyán kezét fogni. Nincs olyan bátor legény hét faluba se.

Parazsat tesznek kínlódó talpára, mert az némelyiknél használ, s kiadja a páráját, de ha már ez sem használ, akkor odahajítanak neki egy seprűt. Fogja meg azt, annak adja át tudományát. Az ilyen seprűt lapátra veszik, csípővassal emelik, úgy vetik a kemencébe. Kézzel ahhoz nem nyúl senki. Ha aztán legközelebbi kenyérsütéskor bennég a kemencébe a seprű, akkor, de csak akkor, megsemmisül vele a rontótudomány is. Nem lesz többet ártalmára senkinek.

De a boszorkány is tudja, hogy a seprű megfogása a halálos ágyon a gonosszal összejátszónak rögtöni halált és örök kárhozatot jelent. Csak így lehet felérni gyarló ésszel, hogy Sz. Györgyné, a vén tudós hiába vak is, bélpoklos is, csak nem tud meghalni. Mert nem akarja megfogni a seprűt, hogy átadva a tudományt meghalhasson.

Ha boszorkányos háztól viszik ki a halottat, akkor széket, asztalt felborongatnak utána, s csak a temetés után állítanak fel újra minden bútordarabot.

Azután meg hóttában sincs nyugta a boszorkánynak.

A gonosz maga jön el a lelkiért. Mikor a vén Selybi Károlyné meghótt, éccaka tizenkét órakor csak befordul az udvarra egy fekete hintó. Ott fordult meg a négy fekete

lú a gally tetején. Már ez maga mutatja, mi-félék vótak. Azok vitték el Selybinét.

A vót a baj, hogy az ura nem vót otthon, mikor meghótt az asszony. Pedig annak akarta átadni a tudományát. Vissza is járt minden éccaka, oszt úgy elkínoztá az urát, hogy az elment a hodosi tudóshoz. Az oszt azt mondta, menjen csak haza, de úgy, hogy mindenütt az útszélen menjen és ne nézzen se jobbra, se balra. De jobb, ha elkötözik más határba.

Míg a grófi tagba laktak, a rossz lelke kis egér képibe szaladgált a házba. Hogy oszt kötöztek a vadasi tanyára, ott mán nem vót olyan rontó erejű. De ott is a pitvarba ült minden este a hold képibe. Úgy is féltek azok tüle, hogy reggelig senki sem mert keresztül menni a pitvaron.

A boszorkány lelke a pokolnál is nagyobb tűzű gyehennára jut. Ez kénköves tó. Itt senyved az örökkévalóságon át az, aki Istentől kapott szép lelkét a gonosszal kötött szerződéssel bemocskolja.

A rossz lélek sem éltibe, sem hóttába nem mer belépni olyan házba, ahun az ajtó elé két nyírájával felfelé fordított seprű közt élivel felfelé fordított baltát tanai.

KOCSISBABONAKÖR.

Igazság szerint ezeket be kellene olvasztani a boszorkányos történetekbe. Visszatart ettől az, hogy határozottan mesterséghez kötött babonakör, s a mellett hősei mindig férfiak és nem asszonyok. A köztudatba pedig beidegződött, hogy a boszorkányság asszonyi mesterség. Ezért is látszik helyénvalónak különválasztásuk.

Évekkel ezelőtt Csekében találkoztam először kocsisbabonával. A 70 éves Sarkadiné vetett oda annyit, hogy tudományos kocsis megállít szemmel bármiféle hintót. Nemcsak megállítja, de rá is parancsolhat, hogy az oda vigye, ahová ő akarja.

Később Bereg vármegyében Horváth István volt beregi főispán özvegye, Kölcsey Emilia terelte rá figyelmemet. Kilencven éves volt már ekkor ez a nagyasszony. Ő látta el a háziasszonyi tisztet egy letűnt kor asszonyainak gráciájával. Nem is illik, hogy babonakörökkel kapcsolatosan emlékezzék meg róla az ember.

A csarodai Kölcsey tanyán már előzőleg hallottam, hogy amikor Horváth István háza-

sodott, orosz kocsisa volt. Hazura Péter. Ez hótt ember ujját hordta a nyakában, zacskóban, annak tulajdonította kitűnő kocsis voltát. Amikor felemlítettem ezt a nagyasszonynak, mosolygott.

— Igen, sok mindent suttoztak a cselédek Hazuráról. Hogy félpatkóval világít, a lovát sohse puccolja, hanem minden éjjel egy fehérruhás kisasszony jön az istállóba. Fehér liliom a kezébe, azzal végigsimít a lovon, attól ragyog a szőrük.

De tudnak Beregben egy másik híres kocsisukról is, akinek sajnos csak a keresztnevét jegyeztem fel, Jánosnak hívták. Az abonyi jegyző három fia közül a legkisebbik volt János. Híres ember lett.

Lova, istállója ragyogó tiszta volt mindig, de ember azt dolgozni sohse látta. Még mécsese se volt az istállójában. Félpatkóval világított ez is.

Lenkei Károly híres legény is Jánoshoz fordult, mikor tudományt akart tanulni.

— Három próba annak az ára — mondta János.

— Vállalom — felelte a legény.

Első próbára hétfőn este kilenckor küldte ki János a legényt „góréval“ (kóróval) a kezében a keresztútra. Várat kerekített ott magának a legény János parancsszavára. A vár körül egyszerebe csúszó, béka, gyík sásogott.

— No Lenkei Károly félsz-e ? — hallotta a legény János hangját, de János maga láthatatlan vót.

De a legény nem félt.

Másodjára szerdán este kilenckor kerített várat a legény keresztúton János parancsára. Kocsik, szekerek rohantak el a vár mellett. Nagy danolás hallatszott a kocsikról.

— Félsz-e Lenkei Károly?

Nem félt a legény.

Harmadjára péntek este a temetőbe vitte ki János a legényt. Nem a kapun mentek át, hanem a temető árkán. Világos vót a temető, mintha nagy boglya égett vóna valahun. A temetőbe ott jártak a halottak mind. Azt mondja János:

— Nesze ez a nagy kés. Itt az anyád húsa, vágj belőle Lenkei Károly!

Akkor szörnyedt el a legény. Nem is tette meg, mire rossz lelkek támadtak rá, ütötték, verték.

János másnap nagyon hibáztatta, amért nem engedelmeskedett. Korholta.

— Most már nem vagy ember Lenkei Károly!

Nem is lett belőle jó kocsis soha. Így mesélte ezt a csarodai Kölcsey tanyán Várad Károlyné béresasszony 1928-ban.

*

Gulácsy Pál földbirtokos mároki tanyáján szógál Csatlós József beregsurányi születésű kocsis. Annak az apja nem egyszer elmesélte, hogy húsz esztendő korában tudományt akart tanulni Szoták Mihálytól, aki Gulácsy István beregi alispánnak volt a kocsisa. Pálinkát ígért

a tudományért Szotáknak, mert azt pénzért nem szabad árulni.

Vállalta Szoták, de megmondta, hogy kilenc próbára viszi. A kilenc próba alatt sem félnie, sem megijednie nem szabad, mert akkor a társai nem hagyják többet békén. Kilopják a testiből a csontot, tán még meg is ölik.

Az első próba az lett volna, hogy éjfélbe lepedővel borítsa be magát, úgy üljön le keresztúton egy új kerékagyra. Malomkő fog reá ereszkedni és az fogja őt átallyomni a kerékagylyukon. Az utolsó próba meg az lett volna, hogy kígyók esípdesték von a testit, de nem lett volna belőle semmi bántódása. Nem vállalta az apja a tanulást. Nem rendes embernek való.

Csatlós Jóska meg öt társa ennek a Szotáknak az istállójába kapott egy éccakára szállást. Szép istálló volt. Boksza álltak benne a lovak. Látják, hogy elővesz Szoták egy arasznyi forma fekete botot, azzal megzörgette rendre a négy ajtófélfát. Mire a negyedikhez ért, mind a négy ló egyszerre fordult ki, s parancsszóra megcsókolták a kocsis kezét. Aztán megfordultak, egyszeribe a fejükön volt a szíjkötőfék.

Arra aztán ott is hagyta őket Szoták, de szigorúan megmondta, hogy semmihez hozzá ne nyúljanak, mert ő úgy is megtudja. De Csatlós Jóska felbiztatta Szántó Bertit, az megelővette a fekete pálcát, megzörgette az ajtófélfákat. Tomboltak rá a lovak, ölték vóna megféle egymást. Jött is Szoták azonnal. Egye-

nest Csatlós Jóskának támadt, hogy miért biztatta varázslatra Bertit. Tagadták, de látszott Szotákon, hogy mindent tud. Le is csendesítette a lovakat, de ők nem mertek tovább ott maradni. Féltek.

Ettől a Szotáktól vakarót meg kefét vett egyszer egy kocsis. Amíg abban tartott, addig a jószága jobb vót, mint a többi kocsisé.

Szoták Mihály 1917-ben halt meg.

*

Tar János nagy dobosi vincellér tudja, hogy Perényi bárónak volt egy tudálékos kocsisa. Egyik ember tudományosabb, mint a másik. Hát ez igen nagytudományú volt.

Egyszer négy lovat hajtott ez a kocsis. Az út mellett a háztetőn két ács dolgozott. Azt mondja az egyik:

— Fogadjunk cimbora egy liter borba, hogy én azt a négy lovat megállítom.

A másik nem hitte, így hát fogadtak. Csakugyan odaér a négy ló, meg is állanak, mint a cövek a ház előtt.

A kocsis mindjárt tisztába volt vele, hogy ki parancsolt megállást a lovaknak. Oda is szólt az ácsnak:

— Hé cimbora! Eressze el a lovamat.

De az bizony nem tudta elengedni, mert annyi tudománya már nem volt.

Mikor aztán harmadszori kérésre sem engedte el az ács a lovakat, a kocsis leszállt a bakról. Benyúlt a kocsiládjába, kivette a francia-kócsot és azzal ráütött a rúd végén

levő karikára. Menten leesett véres fejvel az ács a háztetőről. A négy ló meg ment tovább.

Ugyanezt a történetet egy „szemtanú“ úgy mondja el, hogy a kocsis kétszer kérte — komám eresszél el, ha lehet. De az ács nem tudta elereszteni. Avval csak leszállott a kocsis; mivel, mivel nem, a rúd hegyibe vágott, — mindjárt leesett az ács, szörnyet halt.

— Ez csak úgy lehetett, magyarázza, hogy a báró kocsisa tudományosabb volt, mint az ács.

Ennek a kocsisnak is mindig tiszta volt a lova, pedig nem takarította. Más végezte el azt helyette, — teszi hozzá titokzatosan.

Ez a titokzatosság azt jelenti, hogy a tudományos kocsis helyett „láthatatlan társai“ éjjel tizenegy és tizenkettő közt minden munkát elvégeznek. A tudós kocsisnak láthatatlanul ott kell lennie az ólban, míg társai dolgoznak. Tizenkét óra után egy perccel — aki tudományos — az láthatná és el is foghatná az ilyen tudós kocsist, mert akkor a társai már nem ótalmazhatnák, de „rendes“ ember akkor sem láthatja.

Egyszer aztán, mikor dögölt ló hozta őket haza és csak a ház előtt fordult ki az a hámból, a báró megborzadt tőle. Elcsapta. De kénytelen volt visszavenni, mert a lovak másnak a keze alatt nem mentek, leromlottak.

Ott is halt meg ez a kocsis a bárónál. Minden lova utána pusztult. Ez is azt mutatja, hogy nem voltak igazi lovak, hanem ördögök,

akiket szógálatára rendelt ki, s akik gazdájuk halála után nem szógálták a bárót.

Egyszer ez a Tar János a sógora szekerin sokadmagával jött haza a naményi vásárból. Mikor a Tiszához közeledtek volna, mindőjükre nagy álmosság jött. El is aludtak mind. Mire felébredtek, már rég átaljöttek a Tiszán. De nem jöhettek a hídon, mert az még előttük volt.

Nézték ők a szekeret, lovat, nem volt azon egy csepp víz se. Nem lehet máskép, tudálékos ember a sógor. Nem is ült többet a szekerire, mert nem célszerű az ilyen emberrel való barátkozás.

Ehhez tudni kell, hogy tudományos kocsis sohse megy át réven. Ott és úgy megy átál a Tiszán is, ahogy akar, még a kerékráf sem lesz vizes. De ennek nincs tanúja, mert aki a szekerin ül, arra álom jön, mások előtt meg láthatatlanná lesz a szekér erre az időre.

Ezekről a történetekről elevenedett fel bennem egy gyerekkori emlék híres László kocsisunkról. Úgy látszik, ez is tudós lehetett. Egy téli képviselőválasztás után beszéltek, apgy a feneketlen szatmári sárban — amelyről nem lehet fogalma annak, aki nem próbálta, — erőltetett hajtás után Komlótótfalun Kossuth István kúriája előtt megállva, az ostorvegyes kifordult a hámból.

Ahogy az urak tanakodtak, hogy történ-

betett, mi baja eshetett, beleszólt László kocsis nagy komolyan:

— Megdöglött e mán instállom Jankón. Úgy hoztam én ezt már onnan száron.

*

Egész babonakör keletkezett egy Köcsön Péter nevű kocsis körül. Mivel fogta meg két vármegye népének a fantáziáját, azt ma már bajos lenne megállapítani.

Kende György báró közlése szerint Köcsön Péter a nagyapjának, Kende Zsigmondnak, majd Kende Kanutnak volt a kocsisa. Kende Kanut nem is vett nélküle csikót a debreceni nagyvásárba. A kiválasztott négy csikót Köcsön nyomban felszerszámozta, csak az istrángokat nem vetette fel a hámfákra, úgy állította őket a kocsi elé. Azzal felült a bakra, a gyeplőszárat megragadta, s oly ereje volt, hogy istráng nélkül, pusztán gyeplőszáron vitték a kocsit a csikók, míg csak be nem törtek.

Az ilyen nagy hírre menő kocsisnak kellett is valami isteni adománnyal bírnia. Valószínű, hogy kicsit állatszelistító, kicsit pszichológus. Ki tudja váltani a lóból annak legjobb képességeit. Bizonyítja ezt a Matolcson általánosan ismert monda is.

Nagy, úri esküvőről Matolcson keresztül vitték haza a menyasszonyt. De útközben megronthatta valaki a lovakat. Mire Matolcsra értek, mint a veszett állatnak habzott a szája mindnek, tajtékos volt a testük, ágaskodtak,

tomboltak. Menni semmi áron sem akartak. Mán át akarták ültetni a menyasszonyt egy másik hintóra.

Sok ember összeverődött erre a csudára. Köztük Köcsön is. De megszánta a kocsist — vagy talán inkább a lovakat — odament az ostorhegyeshez. Megveregette a nyakát, sűgött is valamit a fűébe, — hogy mit, azt nem leheszen tudni, — de rendre megjuházott a keze alatt mind a négy lú. Nem kellett a menyasszonynak más hintóra ülni. E vót Köcsönnek a tudománya.

Szógált Köcsön Vályi Jánosnál Majtison, Kossuth Istvánnál Komlótótfalun, Klein Ignáé-nál Nábrádon. Szinte minden szógálati helyével kapcsolatosan tudnak róla valami csodás históriát.

Pestre volt indulóba Vályi János. Köcsön már három nappal az indulás előtt mindig ivott. Reggelibe indultak el az úrral, aki hamarosan el is aludt a kocsin. Mire reggel kilencre felébredt, már ott állott vele Köcsön a pesti első szála előtt.

Másnap sok urak sok fogadást tettek nagy pénzbe, hogy két szál deszkát letesznek és amék úrnak a kocsisa nagy sebes menésbe egyszerre megáll rajta, azé a sok pénz. Hát meg is próbálta vagy húsz kocsis. Köcsön maradt utolsónak. Egy happra megállította a négy lovat, de a gyeplűs ló rögtön ki is fordult a hámból, megdőglött. Szent igaz, higyjék el.

Szógált Komlótótfalun Kossuth Istvánnál is Köcsön. Még akkor csak Nagykárolytól volt vonat Pestre, így hát Károlyig kocsin kellett menni. Az úr idejében szólott Köcsönnek, hogy készüljön, mennek a vonathoz.

De az nem sokat törődött a parancsal, hanem elment a kocsmába inni. Nagy idő múlva állott elő, de már akkor csak tíz perc híja volt a vonatindulásnak. Az úr mondta is, hogy most már késő, nem megyünk sehová.

De Péter csak bizonykodott:

— Ne tessék semmivel törődni, csak tessék felkészülni, oszt menjünk.

Az úrnak nem vót mit tenni, elindultak.

Ahogy elindulnak hátraszól Köcsön:

— Hunyja be a szemit az úr! — oszt közécsapott a lovaknak. Erre a levegőbe emelkedett a hintó, ködbe burkolták magukat a lovak, annyira mentek, hogy a patkó is szikrát hányt, a kerekek meg lángot szórtak. De alighogy megindultak, már meg is állottak. Csak hátraszólt Péter:

— Itt vagyunk tekintetes uram!

Az úr nem hitte, de hogy felnézett, hát valósággal a károlyi „indóház“ előtt állottak.

Ormós Péternek is volt kocsisa Köcsön, át akartak menni Magosliget mellett a Batár patakon. Át lehetett menni hídon is, gázlón is. Azt kérdezte Köcsön:

— Locsogjon vagy kopogjon?

Tudniillik a víz locsog, a híd kopog.

— Locsogjon — felelt vissza Ormós,

Hát áthajtott Köcsön a vizén, de úgy, hogy még a kerék sem lett vizes. Ebben rejlett az ördögössége.

Köcsön Péternek is megállította egyszer egy tudományos ember a négy lovát. Cseppet sem ijedt meg Köcsön, mindjárt tudta, hogy valami rossz emberének a bosszúja ez. Kigombolta az ujjasát, leszakított a pitykés lajbíróról egy pitykét s azt rákötötte a suhogóra. A suhogót kicsapta, a pityke elrepült és kivágta a rosszakarója bal szemét.

Tíz liter pálinkát ígért Varga Köcsönnek, ha megtanítja a tudományára. Vállalta Köcsön a tanítást.

Vakarót, kefét, suhogót adott Vargának a kezibe, hogy azzal menjen ki éccaka Kenézre, ahun három község: Penyige, Gyarmat, Szekeres határa tanálkozik. Ott üljön fel az ostorra. De jó előre figyelmeztette, hogy bármi történjék is, az ostort ki ne csapja.

Ki is ment Varga a megbeszélthelyre, felült éjfélbe az ostorra, s egyszeribe ötlovas hintó termett alatta. A lovak annyira mentek, hogy tüzet hányt a patkójuk, a kerekek pedig lángba borultak a nélkül, hogy egy is megégett volna.

Amikor már jó darabig mentek, szembejött velük három másik kocsi. A Varga lovai ettől megbokrosodtak. Varga erre olyan dühbejött, hogy kegyetlen odavágott az ostorhegyesnek. De úgy, hogy annak mindjárt kirepedt a bőri.

De el is tűnt alula abban a szempillan-

tásban a kocsi lovastul s Varga ottmaradt a földön ülve Beregszász alatt.

Nem volt aztán mit tennie, megindult gyalog éccakának idején Gyarmat felé. Reggel nyolc óra lett, mire odaért. Ment egyenesen Köcsönhöz, hogy elmondja, mi történt vele.

De itt ki sem nyithatta a száját, Péter bácsi már rátámadt:

— Nem való neked ecsém az ilyen tudomány! Nem megmondtam, hogy az ostorhoz ne merj nyúlni. Te pedig úgy csapoltál, hogy az ostorhegyesnek még a bűri is kirepedt. Az pedig én vótam. Gyere csak ide, oszt húzd fel a hátamon az inget, megláthatod, hogy ki van repedve.

Varga engedelmet kért Péter bácsitól, mert hát ű nem tudta, kit ver meg. Ha tudta vóna, dehogya vágott vóna oda.

Az ilyen ember lelke kísérti aztán hótta után az utas embert.

Egy matolcsi ember jött haza éccaka Gyarmatról. Egyszercsak utoléri egy fekete hintó. Négy fekete lú volt elébe fogva. Két fekete úr ült benne. Azt mondja az egyik:

— Üljön fel kend.

— Nem ülök én, menjenek Isten hírvél.

Arra csak megáll a négy lú, mert az Istennel nem mehet a gonosz. Ahogy tovább ment az ember, mindig utolérte a fekete hintó. Isten nevére meg mindig elmaradt. Hát ez így tartott reggelig. Mikor megvirradt, egy csomó csont maradt a hintó helyett az úton. Mert rossz lelkek voltak azok, nem igaz emberek.

Mindez pedig nem példabeszéd — fűzik hozzá, — hanem igaz szó.

Utoljára Klein Ignácnál szolgált Köcsön. Naményba voltak. Eccaka befogatott Klein Ignác, azt mondja:

— Na Köcsön, menjünk hazafele.

Hát még jót se szippantott Klein Ignác a pipájából, már megállott a négy lú a nábrádi portája előtt. Pedig nem egy ugrás Nábrádtól Namény. Másnap reggel behívatta Köcsönt Klein Ignác.

— No fiam! itt az évi béred, én többet veled egy kocsira nem ülök, mert te ördögös ember vagy.

Köcsöntől végin úgy féltek az urak, hogy egy se akarta megfogadni. Be is ajánlották Beregszászba a vármegyeházára kapusnak.

Sikerült Köcsön életrajzához annyit megtudnom, hogy Vámosorosziban született, Cégénydányádon halt meg Tunyogtól a harmadik faluban, mintegy negyvenöt év előtt. Azt beszélik, hogy mint ördögösnek, rettenetes volt a meghalása.

Köcsön unokája a Fejérváry-kormány alatt miniszteri osztálytanácsos volt. Járt lent Beregben is és állandóan a nagyapját historizálta. Igen büszke volt rá.

A nép száján közölt történeteken kívül néhány mondás is fenntartotta Köcsön emlékét:

Hajt, mint Köcsön.

Megyünk, mint Köcsön féltalyigán.

Nem mozzgatott meg Köcsön népeket, nem volt nemzeti hős, mégis kicsi híján egész népéposzra való monda kristályosodott ki körülötte.

A LIDÉRC.

Arra a kérdésre — mi a lidérc? — mindenütt egy a felelet: fekete jércének első tojása, melyet asszony vagy ember hóna alatt kiköttet.

A tojásra előzőleg kilenc napig rá kell járni. Kilencednapra undorodás nélkül kivenni, azonmód a hóna alá fogni s ott kiköttetni.

Amíg az ember a lidércet ki nem köti, dolgozni nem szabad.

A lidérc gazdájának minden parancsát teljesíti. Alig, hogy este lett, az mán kérdi: mit? mit? mit?

Akkor aztán hoz mindent, amit csak a gazdája kíván. Törökországból kincset, élelmet, mindent.

Ennek ellenében tulajdonosa mással nem élhet, csak vele. El is emészti azt, akire féltékeny. Viszont gazdájának az életerejét is elszívja, mert „nagyon nagy szógálatot kíván“.

Ha a lidérc kakas, akkor nővel, — ha jérce, akkor férfigazdával él.

Megszabadulni lidérctől csak úgy lehet, ha olyan parancsot kap, amelyet nem tud tel-

jesíteni. Tudni pedig mindent tud, két dolog kivételével: nem tud rostával vizet hozni, nem tud kötéllel homokot hordani.

El lehet aztán hagyni keresztúton, ahol minden babona foganatos.

Ennyit majdnem mindenütt tudnak a lidércről. Sokan hozzáteszik, hogy lidércet leginkább pásztorember tart, asszony ritkán.

Matolcson mesélik, hogy Vizsniczky István 14 éves fiúhoz hozzászegődött a mezőn egy kis fekete jérce. Nem vették észre, hogy lidérc.

Mondogatta ugyan esténként a fiúnak, hogy mit? mit? mit? de az nem tudta mire vélni a dolgot s nem parancsolt neki.

Csak amikor a fiú már úgy el volt csigázva, hogy alig állt a lábán, akkor jöttek rá, hogy a jérce, aki vele aludt, lidérc! De nem tudta elhagyni a fiú. Vele volt mindenütt. A kabátja zsebében hordta. Egyszer mikor eladta az ócska kabátot a cigánynak, benne hagyta a lidércet. Így szabadult meg tőle.

Matolcsról Szalkai Gyuláné egyszer Szálkán volt „kendert kivetni“. A keresztúton lelt egy kis fekete csirkét. Megszánta, a kebelibe tette. Vitte magával. Amint a vízbe bementek, a csirke beszélgetni kezdett.

— Miféle csirke ez te?— kérdezte rá az anyja.

Hát erre, úgy rátámadt az anyjára a csirke, hogy az asszony nem merte hazavinni. Vissza ment vele a keresztútra, ott letette, így szabadult meg tőle.

Szalkainé egy Márianosztráról szabadult rabasszonytól hallotta, hogy ott egy asszony, aki az ura meggyilkolása miatt ült, lidércet kötött ki a hóna alatt. Egyszer a hajdú megtanálta nála s mérgibe a földhöz vágta. Csak mikor elbődült a csirke (már kikelőben vót), akkor jött rá, hogy lidércet ölt meg. Ha az asszonynak sikerült vóna a lidércet kiköteni, az még a rabságból is megszabadította vóna.

Beszélik, hogy egy ember ráunt a lidércre. Meg akart tőle szabadulni. Ez veszedelmes, mert a lidérc gondolatolvasó és ha megsejti, hogy a gazdája miben sántikál, akkor elébb ő végez vele. Ez az ember sem mert mondani se, tenni se semmit. De mikor a lidérc megkérdezte:

— Mit? Mit? Mit? — akkor mérgibe azt felete:

— Sz . . t!

Hát másnapra körül is hordta vele a lidérc az egész házat.

A TÁLTOS.

A sámánnak az emlékét a magyarság táltosmondáiban őrzi. Ki volt a sámán? A sámánizmus az ember és a szellemek közvetlen érintkezésének hitét jelenti. Ez az érintkezés az arra hivatott sámán útján történik. A szellem szállhat a sámán testibe — ez a megszállás. Avagy pedig a sámán lelke hagyja el földi hüvelyét, hogy a szellemekkel társaloghasson, — ez a révület. A sámán jósol, gyógyít, szellemeket űz vagy hív.

A boszorkány gonoszságával szemben a táltos jóindulatú hatalom. Szívesen segít az embereken. A neki tett szolgaiatokért hálás.

Táltosmesék európai területen csak a magyarság körében élnek. Távol keleten írúk és ugor hagyományokban bukkannak fel újra. A tudomány a magyarság honfoglalás előtti korából maradt emlékeknek tekinti őket.

Érdemes lenne a Szamos és Tisza mentén kinyomozni a táltos-mesék előfordulását. Tunyog, Matolcs tele van táltos-históriákkal, sőt táltosokat is ismernek. A Tiszabecsről Tunyogra származott Szabó Sándornétól gyönyörű táltos-történeteket lehet feljegyezni.

Szatmárcsekén, Nyírmegyeesen nyomuk is alig van. Nagy fanyalogva annyit mondanak, hogy táltos az, aki foggal születik. De nem ismernek táltost. Nem hallottak arról, hogy annak több ízben „víni“ kell ellenfelével.

Matolcson, Tunyogon azt is tudják, hogy a táltos kék és vörös láng, fekete és szőke bika, vas és tüzes kerék alakjában vi meg ellenfőlével.

Tudják, hogy a táltos inkább jó, mint gonosz hatalom, bár van gonosz táltos is s bizonyos körzetre terjed ki hatalmuk, ami a feljegyzett egyes elbeszélésekből szintén kitűnik.

Azt hiszem szórakoztatóbb, ha helyettem a falu veszi át a szót.

Szűcs Ferencné Matolcson elmondja, hogy Kis Mihálynak táltosgyereke született. A táltosgyerek meglátja a pénzt a földbe. Mondogatta is az apjának: — ni édesapám, pénzt látok. — Szilkébe vagy vasfazékba, már ahogy látta. De nem hitték neki. Míg aztán egyszer az ő kis szilkéjét meg nem rakták pénzzel és el nem ásták a kertbe egy zsályabokornak a tövibe. Lementek aztán vele a kertbe, hát nem megmondja:

— Ni édesapám, ott a bokor alatt a kis szilkém, tele van pénzzel.

Attól kezdve aztán hittek neki, de a kincset soha se lehetett kiásni, mert a ráölt állat

miatt nem inertek hozzányúlni. Tizenkét éves korában meghótt a gyerek, mert a táltos nem élhet tovább.

Matolcson Szálkái Gyuláné Kun Juhanka elmondja, hogy ott Fodor Évának két teljes alsó és felső fogsorral táltos-jánya született. (A többi táltos megelégszik, ha két alsó foggal születik.)

Még csak félévig vót állapotos az asszony, mikor egy tudós ember járt Matolcson, aki megmondta előre, hogy a gyereke táltos lesz. Fel is okosította az asszonyt, mit kell tennie, hogy gyermekét megtarthassa.

Azt is megjövendölte az öreg, hogy a gyerek meg fogja látni a földbe a pénzt. De ezt a tehetségét csak akkor fogja tudni megőrizni, ha soha más falu határát át nem lépi.

Látta is a gyerek a pénzt. Nagy halom pénzt látott, de mikor ki akarta vóna venni, egy kopókutya ment rá. A volt ráölve a pénzre. Széttépte vóna a gyereket.

Egy láthatatlan ősz ember kopogtatta meg a gyerek fejét és ezzel megóvta a véshedelemtől.

Azt hibázta el az asszony, hogy a burkot, amibe a gyerek született, belevarrtaka kabátjába. De elfeledkeztek róla s mikor ócska lett a kabát, elégették. Vele a burkot.

Ezért a kis jányért minden hét évbe eljött egy fehér táltos lú, de az anyja elzavarta.

A gyerektől a rontást úgy tartotta távol az anyja, hogy annak a táltos-fogait (tejfogakat) a maga zubbonyának az ódalvarrásába varrta.

A kis Fodor Erzszi temető mellett sem mehetett el soha csak sírva, mert a halottakat is látta a földbe. Vínia nem kellett soha.

Megszólal Varga Etelka:

— Mán hogyné kellett vóna vínia. Az én anyám csak tudja. Szalka fele, egy erdőbe kellett Fodor Erzsinek vinni. Ő ért oda elébb nem az ellenfele. Meg is kérte a favágókat, hogy segítsenek neki. Egy férfi piros, ő meg kék lánggá fog változni, A favágók segítségével aztán Fodor Erzszi győzött.

*

Piles Feri gyarmati gépészinásról Szászi Gusztávné is, mások is tudják Matolcson, hogy 1933-ban** amikor 17 éves lesz, egy másik táltossal kell megbirkóznia.

Ez a fiú nemcsak táltos. Látja a halottakat a földbe és látja az elásott kincset is.

Látta, hogy a Godolyában (lankás Matolcs határában) a hajó alakú dombban kincs van elásva. Egy hajó pénz fekszik ott. Huszár őrzi. Csak az veheti ki, aki egy huszárt ráöl arra a dombra.

*

A legteljesebb a tunyogi Szabó Sándorné Következő története:

* Híres javasasszony.

**Ez 1931-ből való feljegyzésem.

— A nagyapám Zsibai István meg vagy tizennyolc tiszabecsi ember elindult szekérel Máramarosba — fáért. A Pricsajda-bércre mentek. Csak ott tudták meg, hogy nincs kitermelt fa. Tanakodtak, mitévők legyenek, mikor csak közéjük telepedett egy sanyavész fiú. Ők falatoztak, hát a fiút is megkínálták.

Az aztán megbíztatta őket, hogy amért rajta segítettek, ő is segít rajtuk. Annyi döntött fa lesz reggelre, amennyit akarnak,

Nem is kér ezért a segítségért semmi egyebet, csak azt, hogy ma, amikor meg kell mérkőznie ellenfelével, segítségére legyenek. Ellensége piros láng alakjában fog támadni, ő meg kék lánggá fog változni.

Négy kis pipaszárforma vesszőt húzott ki a csizmaszárból, azt odaadta nekik, hogy azal csapjanak a kék láng felé, ha a másik mutatkozna hatalmasabbnak. De ne érintsék egyik lángot se, semmikép se.

Erre eltűnt a fiú.

Az éjjelen óriási zivatar tört ki. Az emberek még az erdőből is kimenekültek, mert sorra döntötte ki a zivar a fákat.

Látták a kék láng viaskodását, úgy ham-burkásztak a levegőbe. Mikor az első vesszőt közéjük hajították, a piros láng ellankadt. A másodiknál füstté változott, a harmadiknál semmivé lett.

Reggel volt fa, amennyi csak kellett, amint azt a táltos megígérte volt. Megfigyelték, hogy az is bevált, hogy a táltos az ő győzelmére esetére hét évi jó termést ígért be.

Ha a piros láng győzött volna, akkor hét évig lett volna rossz termés, mert a piros lángban gonosz indulatú táltos küzdött.

Szabó Sándorné, mások is mondják, hogy minden vidéknek megvan a táltosa, akinek hatalma a végső vívással lejár. Azzal megváltja magát, de elveszti táltos-hatalmát

*

Szalkai Gyuláné is ismerte azt a matolcsi szolgálégynt, aki táltos volt. Derék, víg fiú volt Éppen azért feltűnt, hogy egyszer a szérűn igen méláz,

Azt mondta, azért szomorú, meri a mai nagy zivatarral érkezik meg az ő ellensége, akivel ma utójára kell megvívnia. Ellenfele tüzes kerék, ő meg vaskerék alakjában fog víni. Igen kért mindenkit, segítsenek neki. Üssenek a tüzes kerék felé, de ne érintsék azt.

Kinevették. Szép meleg nyári nap volt Már hogy is kerekedne ma zivar.

De pár óra múlva nagy vihar kerekedett. A hirtelen setétségben csak kivágódik a kapu, begördül a tüzes kerék. Ott csapott össze előtük a vaskerékkal. Egyszerre csak a tüzes kerék felemelkedett a levegőbe, eltűnt A vaskerék meg visszaváltozott szolgálégyenné.

Igen hálálkodott, hogy segítségére voltak.

*

Nem tudom, a táltos történetekhez kell e sorozni a tunyogi Szabó Sándorné következő elbeszélését De mert táltos történetekre

jellemző a láng, s itt is lángszekérről van szó, hát idejegyzem.

A tiszabecsi határba kísértett egy jány. Lángszekéren járt. A lángból csak a feje és lobogó haja látszott. Éccakákon át danolta ezt:

Amerre én járok még a fák is sírnak.
Gyenge ágaikról a levelek hullnak.
Hulljatok levelek, rejtsetek el engem,
Mert az én életem nagyon szerencsétlen.

Köcse András híres, büszke csikóslegény váltig fogadkozott, hogy ő végére jár a dolognak, ne mesélgessenek az emberek csudát.

Egy éccaka meg is hallotta az éneket. Lóháton eredt utána a hangnak, meg is látta a lángot s karikás ostorával elkezdte azt üzni, ütni, verni. Sírva kérte a jány ne kergesse, ne hajszolja. De ő csak coholta tovább. Végin mégis abba akarta már hagyni, de akkor már a jány nem eresztette. Akarva nem akarva, mennie kellett. Három határon át hurcolta magával a jány. Hajnalra a sonkádi határba tanálta magát a ménessel. De a vót a csuda, hogy semmi kár sem maradt az egész éjjel száguldó ménes után.

Délbe a legény, fáradtan az éjjeli hajszától, ledőlt pihenni. Olyan nehéz álom jött rá, hogy a bojtárja nem bírta felfele ébreszteni. Délután meg ahogy felébredt, orrán, száján eleredt a vér. Úgy vitték haza szekerén. Attól kezdve rájárt a jány. Évekig volt beteg, hiába gyógyították még a kórházba is.

Egyszer aztán megjelent előtte álmában a jány, s azt mondta:

— Amíg éltem rossz vótam, anyámat se tiszteltem, de most már megbűnhődtem. Tenedek is azt mondom, eredj el háromszor Pócsra búcsúra. Fogadd meg, hogy nem káromkodszt többet, és meggyógyulsz.

Hiába volt református a legény, megfogadta a szavát, elment Pócsra, Azóta egészséges, de ma se szívesen beszéli el ezt a dolgát.

Szálkái Gyulánének mesélte egy mátészalkai öreg asszony, hogy egyszer beállított hozzá egy olyan tizennyolcéves forma jány, szállást kért.

— Édes jányom adok én neked vacsorát is, — mondta az asszony. De a jány csak két tojást akart.

Az öreg asszony maga mellé fektette a jányt az ágyba. Hódvilágba állott az ágy az ablak mellett. Látta az asszony, hogy a jány teste tele van hasított sebbel. Nem állhatta meg, megkérdezte mi lelte?

A jány elmondta, hogy ő táltos-gyerek. Hét éves korába elhagyta a szülei házát. Azóta bolyong. Hajnalba utójára kell megvénia régi ellenségével, aki fekete bika alakjába fog mutatkozni. Ő szőke bikává fog változni a küzdelem idejére. Arra kérte az asszonyt ne engedje őket összezsapni.

Hajnalba csakugyan látta az asszony a két bikát, de szerűseprűvel széthárította őket. Így nem víhattak meg egymással.

A jánynak nem kellett többet mérköznie. Letelt rula a varázslat.

A legritkábbak a táltos-históriák közt azok, amelyekben a táltos kék láng alakjában küzd a vörös lánggal. Annál gyakoribb elem épp ez a küzdelem azokban az ősmesékben, amelyek csak a magyarság körében fordulnak elő s a környező népeknél ismeretlenek. Úgy lászik a kék lángot erősebbnek tartják, mint a vörös lángot. Talán mert a néphit szerint a lidércfény kékes lángját a víz se oltja. Erősebb annál.

A babonakörök elemei keverednek. Néha bajos megállapítani, hogy az esetek hőse boszorkány, tudós vagy táltos. Csa az az egy bizonyos, hogy kivételes képességekkel bír.

Így például Szászi Gusztávné elmondja, hogy Moldvay nemzetes úr bíró volt Darócon. De tudós ember vót, csak nem tudták. A csendőrök mindig odamentek pihenni. Egyszer bemennek, nincs ott a bíró. Keresik mindenütt. Sehun sincs. Egyszer kimennek a csendőrök félre helyre, mire visszajönnek, mán ott alszik a nemzetes úr az ágyon. Nem rendén való dolog az ilyen.

Alig, hogy ezt elmondja, előjön a szomszéd és így tódítja a dolgot:

— Én meg egyszer azt mondom: megyek az éccakai vonathoz Gyarmatra. Hát engem nem hisz ? — mondja rá a nemzetes úr. De én nem híttam. Csak elindultam nélküle. Mire kiértem a falubul mellém szegődik egy nagy tüzes kerék. Egész a matócsi rétig kísért. Ott a révészek mán alig tudtak észretéríteni, úgy meg vótam réműlve. Azt mondja a révész, Tót Jancsi:

— Mi baja kendnek?

— Nem látja kend a tüzes kereket

— Bizony látom én, meg is fogom.

De mire elérte, már el is tűnt a kerék és ott állt Moldvay uram.

Mind a két történetre hitet tesz Szászi Gusztávné, — de most tessék megállapítani, hová kell sorozni Moldvay nemzetes urat? Mert a táltos joga tüzes kerékké változni. De a táltos nem ijesztgeti az embert. Igaz, hogy nem vitt a tekintete úr és így abban állapotunk meg, hogy talán inkább tudós volt.

NAPTÁRI NAPOKHOZ KÖTÖTT BABONÁK.

Szent-György nap. Kincskeresés.

Keresztúton, temető árkában, mesgyén, mezőn sok titokzatos dolog történik Szent-György éccakáján.

Szatinárcsekén Bozsányi Jánosné, vulgo Bori cigányasszony elmondja, hogy van neki egy pMtusos bátyja. Ez az ördögi tudományában bízva kifeküdt Szent György éccakáján a keresztútra. Ott fordul meg akkor minden rossz. Meg is látta az ördögöt, fertelmes vót

Szalkai Gyuláné, Kun Juhanka tudja, hogy két matolcsi fiú egyszer kint hált a mezőn György éccakáján. Az egyikén olyan gatyá vót, aminek a madzagját két karácsony (nagy és kis karácsony) közt fonták. Az pedig biztos védelem minden kísértés ellen. A mellett még várat is kerekített magának mielőtt lefeküdt így nem bánthatták a gonoszok. A másíknak a testiből mind kilopták a csontot

a rossz lelkek. Úgy kellett másnap hazavinni. Egész esztendőbe nem bírt volna lábra állni, mert a csontjai hiányoztak.

Következő Szent-György éccakáján megint kivitték, de akkor meg szerencsével járt, mert ugyanazok a lelkek visszalopták a testébe a csontot. Másnap már semmi baja se vót.

Aki a Szent-György éccakáján virító páfrány virágját keresve-keresetlen megleli, az látó lesz; mert az tudós virág.

Birtokosa mindent tud, mindent lát, érti az állatok beszédét is.

A matolcsi Szászi Gusztávné tud egy olyan panyolai szolgalegényről, aki lovat őrzött az erdőn Szent-György éccakáján. A bocskorába akadt a páfrány virága. De a legény nem tudta. Mikor reggel hazament, azt mondja az asszonyának:

— Asszonyom, mért van magának akkora szarva, mint az ökörnek ?

Csak elhült rá az asszony, hogy e mán látja. Egy darab idő múlva megint megszólal a legény:

— Azt mondja a tyúk, asszonyom: hogy ha nem ad neki enni, nem tojik több tojást.

Nem nyugodott az asszony. Kikutatta a legény hummiját, hát a bocskorába csak meglelte a páfrány virágját. Ki is vette, el is hajította. Nem is „látott“ többet a fiú.

A matolcsi Balog Antalné hallotta, hogy Szamosszezen vót egy asszony, annak sok pénze vót. De nem vót jól a fiával. Azért azt határozta, hogy a pénzét nem hagyja nekik, hanem inkább elássza.

El is ásta a pénzt egy szilkébe a ház megett. Hogy ki ne vehesék, kiment oda a maga bajára s azt az elásott szilke felett elvégezve azt mormogta:

— Aki eztet megeszi, csak az vehesse ki.

De a menyé kileste. Sütéshez készült éppen, lapátra vette, a kemencébe kisütötte, s amikor főzött, apránként az ura ételébe keverte.

Két hét alatt meg is etette az urával egy cseppig s a rákövetkező éjjel csak bevágódik a szilke a ház közepire azzal, hogy;

— Én már elég ideje őriztem. Őrizd most már te is.

Elmondta aztán az asszony az urának, hogy mit csinált. Az meg összevissza csókolta, mert lám milyen okos asszony az ő felesége.

Azt is hallotta Balogné, hogy Keren vót egy asszony. Nem vót jól fiával, menyével. Ezért elrejtette pénzét az ólajtó küszöbe alá. A fenekit meg jól odaverte, hogy csak akkor lehessen a pénzt kivenni, ha azt újra odavertik, Meghalt az asszony. A fia meg fogta a tetemit» kivitte az ólajtó küszöbre, aztán kiásta a pénzt.

Kis György Károly földjenek mesgyéjén Szent-György éccakáján pénz lángolt fel. Hozzá is fogtak a szomszédal, hogy kiássák. De

akármit csináltak, mire kötésig leástak, mindig leesett róluk a gatyá. Még drótmadzaggal is felkötözték, mégis leesett róluk, mert veres kutya vót ráölve a kincse s az tépte le minduntalan. Nem is mertek tovább ásni.

Ki tudták vóna venni a kincset, ha egy veres kutyát ráölnek, de azt meg nem merték. Következő Szent-György éccakára meg a veres kutya akire a kincs őrizete bízva vót, elvitte a kincset másüvé. Mert ha háborgatják, akkor a kincs őriző je a föld alatt tovább viheti a kincset.

*

Istvándiba lakik egy Nyíri nevű gazda. Ez egyszer látja, hogy a föld egy helyen nő, meg lohad s egy hajó orra emelkedik ki belőle. Meg is csendült a pénz a hajóban. Ki is ásta. Ma is gazdag ember.

*

A kunyhójukban felvetődő kincs lángját a csekei Bori cigányasszonyék is látták már. Az ablakon csapott be a láng. Derékon kapta az egyik jányt. Annak a dereka körül most is ott a nyoma. Másutt cigányszínű, a dereka fehér.

— De persze olyan buta, instállom, a cigány, hogy csak elhültünk, a helyett, hogy ruhát dobtunk vóna rá. Akkor megmaradt von a kincs, így meg eltűnt.

A láng nyomán ásni kezdtek a kunyhóban. Rá is tanáltak egy ladik orrára. Az ura örömibe elrikkantotta magát:

— Tyűh az Isten lovát neki itt a kincs!

Káromkodott. Holott éppen az Istent kellett vóna dicsérnie. Meglelte a kincset, mert a ladik tele vót pénzzel, de el is ment az a káromkodás miatt.

De ha egy fekete kutyát ráöltek vóna a helyre, akkor még is kivehettek von a kincset. Igen, de nem merték.

*

Nyírmeggyesen Madarassy István főszolgabíró udvarán szárazmalom állott valamikor. Kincs van a malom helyén elrejtve. Szent-György éceakáján törpék bújnak ki a fődbül, körül táncolják a kincs helyét, aztán eltűnnek. Ok őrzik a kincset. Akibe vóna bátorság egy törpét megfogni, az kivehetné a kincset is bántatlanul.

*

Csekében Kelemen Sándorné telkén van elásott pénz. Látja is minden Szent-Görgy éjjelén, amint a ráölt pulykakakas körüljárja, felfuvalkodik és eltűnik. De nem is meri kivenni, mert fél a pulykakakastól.

*

Mindebből az következik, hogy a pénzt csak úgy lehet kivenni, ahogy azt gazdája elrejtette. A keresőnek tudnia kell, hogy nevetve, mezítelenül, táncolva, kit hogy tetek el.

Rá kell ölnie azt az állatot, amelyet a kincs gazdája kincse őrizőjéül rendelt. Ez megmutatkozik a kincskeresőnek s ez az állat

lehet kutya, kígyó, esetleg fehér kígyó, csikó, kakas stb., dó lehet az ember pl. katona is.

A megbolygatott kincset őrizője Szent-György éjjelén a föld alatt más rejtkehelyre viszi, ilyenkor a kincs ég, tisztul. Tisztulása közben a föld mélyébe rejtett kincs megmutkozik bárkinek is, nemcsak látónak.

Aki meglátta a lángját, tehet róla, hogy a kincs feljebb vetődjék. Ha az illető a hájához kap, akkor megkopaszodik ugyan, — ha a talpához kap, akkor a talpáról lejön a bőr: de a kincs mindenkép feljebb vetődik.

Legvégül pedig, miután a legtöbb kincs-rejtő azzal a barátságos kívánsággal húzza rá a kincsre a földet, hogy aki a kincs helyét behúzza, haljon meg: senki kincslelő be ne takarja a kincs helyét.

Egy szamosszegi ember cigánnyal huzattá be a lelt kincs helyét, meg is hótt a cigány. Ha ő húzta vóna be, ő hótt vóna meg, vagy valaki a családjából.

*

Gyarmaton a Kaszárnya uccában lakó Dávid Dánielnek a fia a kert megyéjében el-
 ásva talált egy üst ezüstpénzt. Sas vót ráölve.
 Az őrizte. Hamarosan rá, hogy megtanálta a
 pénzt, meghótt a fiú. Mert a sas megölte.

*

Minden valamirevaló község határában van egy kincses hely. Erről feljegyeztem két „hiteles“ történetet.

A csekei Boné Irmának a bátyja Tisza-

kóródon volt gulyás. Bérelt legelőn legelt a gulya. Egy gyepvel benőtt domb ódalában állott a pásztorok kunyhója. Igen ám, de a domb északi ódala nem volt gyepvel benőve. A pásztorok úgy tartották: hogy azért, mert ottan ajtó van. Azon az ajtón őszi éccakákon egy öreg ember szokott kijönni, aki ott kincset őriz. A pásztorok azt is tudták, hogy melyik őszi hónap 13-ik napján szokott a vén ember megmutatkozni. Irma már elfeledte. Denikve azon hónap tizenharmadik napjának estéjén a fiútól a kunyhó ajtajában egy vén ember kenyeret kért. Visszalépett a fiú a kenyérért a kunyhóba, de mire kihozta, a vén ember eltűnt. Eltűnt a kunyhó cölöpjére akasztott tarisznya is a bennelevő szalonnával együtt. A gulya meg azon nyomon szétszóródott.

A kincskereső históriák legfantasztikusabbját Hetében hallottam Barát József gazdától. Kétségbe is vonom, hogy a néptől származik. Horvát József földbirtokos maga is látta azt a régi írást, amelyről a gazda könyv nélkül betanulta a történetet, így:

Keresd a benei hegyek közt Kelemen hegyét vagy Pilis hegyét, Pilis várának romjaival. Napkeleti ódalán találsz egy nagy követ. Ha megnézed a követ: úgy gondold, terméskő. Meglátod arról is, hogy a kopló be szokta futni. Hengerítsd el a követ. Alatta kút, ez alatt, ha megásod: forrásvizet találsz. Ahol a víz kibuggyan, azon a lyukon bújj be. Bár

a hátadat megdörzsöli a kő, de avval ne gondolj. Mikor bebújtál, már felállhatsz. Előtted egy ajtó. Bár nem gondolod, hogy ajtó, falnak gondolod. De jól megnézd. Veres cementtel van kimeszelve. Keresd rajta a kócslyukat. A kócs az ajtó fölibe egy lyukba van bedugva. Nyisd ki, de be ne lépj. Doronggal taszítsd be az ajtót, mert felül az ajtón láncosgolyó függ s leüt, ha belépsz. Ha belépsz, találsz tizenkét király tárházát tizenkét kádba. Mindegyik kád fedelén egy urna. Az urnán egy veres kutya, mely ha hozzámész rádvicserít. De ne félj semmit, mert veres márványból van csinálva.

Ha ezt nem hiszed, akkor engem az Úr örök setéségre vessen.

Itt egy ima következett, melyet József gazda már nem tanult meg. Az írás állítólag a beregszászi börtönből származott.

Barát József próbálta is egyszer a kincset megkeresni. Talált is Pilis nevű hegyet, Kelemen hegyét is, csak az volt a hiba, hogy kettőt talált. Másodízben az Ókelemen hegyet kutatta át. Megtanálta a terméskövet, elhengerítette. Alatta vót a kút, megásta. Megtanálta benn a veres falat is, de bizony azon sem kócslyuk, sem nyílás nem vót. Abba is hagyta a kutatást. Később a megszállás miatt nem tudta folytatni a keresést. Évekig nem is gondolt rá. De egyszer-egyszer ha rágondol: nagyon bánja, hogy nem járt végire a dolognak.

Vannak bizonyos babonás eljárások, amelyek Szent-György napján gyakorolva, a házra áldást, szerencsét hoznak.

Aki Szent-György éccakáján körüljárja a házat úgy, hogy markából meg nem szakadó körben kölest hint, annak a házába nem mehet be boszorkány.

Szent-György éjjelén az ól ajtajába kölesből hintenek keresztet Ez megvédi a tehenet a rontástól.

Aki hajnali harmathulláskor a házat körüljárja, vagy kilenc mesgyét feljár és közben szünetlen mondogatja: — szedem a tejet, szedem a vaját, — annak sok haszna lesz abban az évben.

Fecskéné Hetében azt mondja, hogy az egész csorda annak adja le a tejet, aki Szent-György napja előtt kilenc nappal azon az úton, ahol a csorda először megyén legelőre, ruhába sót ásott el. Szent-György nap után a sót felássza, s mindennap megetet belőle egy cseppet a tehénnel.

Általában tudott dolog, hogy minden gyógyítás új esztendőből Szent-György napig a legérvényesebb. Szent-György nap után pl. már nem érvényes az öntés, amelyet kilencféle terménnyel kell csinálni. Ezeket összefőzi az ember egy fazokba, este kiviszi a keresztútra, ott nemcsak egy cseppig kiönti a levét, de még a fazokat is odavágja, hogy szétmenjen ezer darabra. Legérvényesebb az öntés nagypéntek estéjén s egyáltalán nem érvényes György napja után. Pedig rüh ellen ez az egyetlen orvosság.

Minden Szent-György nap előtt egy héttel szedett fű beválik orvosságnak. Rendesen még csak akkor bigyeredik a hegye. A füvet megszáritják, s az abból készített fürdővíz gyógyít.

Minden lábfájásra biztos ír a Szent-György nap előtt talált csúszó, ha azt az ember megszáritja, zsírban kisüti s kenőcsnek használja.

Nagypénteki fürdés minden kiütés megszerzése ellen biztosít egy esztendőre.

Cégénydányádon nagypénteken nem visznek vizet a Szamosról (ma is legkedveltebb ivóvíz a folyóvíz), meri nagypéntek virradóra a rihések beiefirednek.

Sebet nagypénteken kell kilencszer pénzzel visszafelé megkerékíteni, s azt a pénzt elhagyni. Aki megtalálja a pénzt, arra ragad.

Silkó Lajosnak sok kelés volt a kezén. Majd egy évig küszködött velük. Végre azt tanácsolták neki, hogy menjen ki némán napfelkelte előtt nagypénteken egy folyóvízhez. De nehogy megszólaljon, még köszönni sem szabad. A folyóba mossa meg a kezét. A ruhát, amivel a keze be volt kötve, hagyja ott. Megfog gyógyulni, így is lett. Egy hét múlva rendben volt a keze.

Matolcson nem szabad pénteken fészülködni, mert fejfájós lesz. Tunyogon, Csekében azért nem szabad, mert pénteken semmibe se szabad kezdeni. Rendes gazda Matolcson

kedden, pénteken nem kezdi meg a tavaszi vetést.

*

Szombaton sem vasalni, sem fonni nem szabad, mert akkor nem tojnak a tyúkok.

Kenyeret sem szabad sütni, mert azt az Isten is megtiltotta régen, de ezt már nem tartják be. Azonban Úrnapiján „átalánvéggel nem szabad kenyeret sütni“. Vadász Istvánné látott olyan asszonyt, akinek ezért a haját egy szálíg leégette a kemencéből kicsapó „kóder“. Ma is kopasz. Ilyen szigorúan mér néha az Isten.

Aki Luca napján tizenhárom-féle fából széket farag úgy, hogy senki meg ne tudja és karácsonykor éjfélbe a templom előtt ráül, az meglátja, ki cimborál az ördöggel.

Bogáton egyszer Bodnár Miklós rászánta. Lucaszéket csinált. Karácsony éccakáján kiült a templom elé egy székre, várat kerített maga körül, mert akkor nem fogja a rossz. Hát amint mentek az emberek a templomba, minden gonosznak meglátta a szarvát. A mind bika vót. Mikor már mind benn vótak a templomba, az ajtóhoz settenkedett, de amint azt meglátták, hogy kilépett a várból, mind kiszaladtak a templomból, bögtek, toporzékoltak, fújtak. Úgy megszorították, hogy alig vót érkezése várat csinálni. Úgy szabadult meg.

Tunyogon a tüsszentésnek a hét minden napjára más a jelentése:

Vasárnap prüszköl? — Levelet jelent.

Hétfőn, kedden — bosszúságot.

Szerda, csütörtök — náthát

Pénteken örömet jelent.

Szombaton prüszköl? — Hűtlen lesz a babája.

A foglalkozások körébe tartozó naptári napokhoz kötött babonák külön könyvre tarthatnak igényt. Ezért utolsónak csak egy szilveszteri babonát mondok: — Óesztendő estéjére malacot meg kakast kell sütni. A kakas elrúgja, a malac eltúrja az óesztendőt.

ZÁRÓSZÓ.

És most kedves olvasóm, ha szívedben azzal az érzéssel tennéd le ezt a könyvet, hogy messze állsz a babonás századok örökét őrző néprétegtől, engeddd meg nekem, hogy meggyanúsítsalak azzal, hogy magad is szoktál babonás cselekedetet végezni. Mindjárt fel is sorolok néhány példát.

Azt mondják, jó színben vagy, erre — jó órában legyen mondva, magyarosabban — unberufen — felkiáltással megkopogtatod alulról az asztal lapját.

Egy pólyásbaba egészséges szépségét megdicsérve hozzáfűzöd — el ne kiáltsam!

Tudod mi történt mindkét esetben? Áldoztál pogány módon, engesztelő szavakat mondva azoknak az isteneknek, akik halandó ember szerencsáját megirigyelve, azt megronthatják.

Azt azonban nem lehet feltételezni az ó és új testamentom mindenekfelett álló jószágos Istenéről, hogy ő gyakorolná az ilyen kicsinyes bosszúkat. Annál inkább rávall ez pogányságban élt őszünk kicsinyes gonoszkodó isteneire.

Telítve van életünk ezeknek a pogány babonáknak romjaival. Ha valakinek a betegségét emlegeted, különösen ha meg is mutatod magadon, hogy hol van az illetőnek fájdalma, sebe, sérülése; vigyázz, rád ne adják a szellemek, amit emlegettél s amire szóval és könnyelmű mutogatásoddal kétszeresen is felhívtad figyelmüket.

Minden vadász bosszankodik, ha szerencsét kívánsz neki, mert tapintatlan jó kívánságod rátereli az ő esetleges szerencséjére valami rossz szellem figyelmét, aki azt aztán el is rontja.

Babonás szokás az újesztendei jókívánság, amelynek tömege hatalmas forgalmat jelent ma a világ minden postájának. Ez a babonás szokás a rómaiak útján lett általánossá, s alapja az a hit, hogy a kimondott szó varázserővel bír, s így a szóval kifejezett jókívánságnak bűvös, áldó hatása van. Ugyanezen az alapon babonás eredetű a mindennapi jó napot kívánás is.

A fenyegetésre emelt ujj gesztusa azt jelenti, hogy verés helyett elég azt szimbolikusan jelezni, hogy már is foganatos legyen rajtad a verés. Velem is megesett már, hogy akit meg akartam fenyegetni, az ijedten lefogta a karom. Félt, hogy a szóval ki nem mondott, de mozdulattal kifejezett fenyegetés átka megfogja.

Azok az értelmiségi osztályhoz tartozók, akik megbotránkoznak azon a paraszti szokáson, hogy az újszülött csecsemőt első látogatói

megköpködik, nyugodtan megteszik azt első keresetükkel, kártyán nyert pénzükkel, biztosítva ezzel a pénz maradandóságát. Mert a megköpdösés ősi jelentőségű, oltalmat és szerencsét jelentő cselekedet minden ártó szellem ellen. Sőt még rá is olvasnak a pénzre amikor azt mondják: apád, anyád ide jöjjön.

A városi babonák nagy része híjával van annak a nemzeti bélyegnek, amellyel a magyar nép még az idegenből átvett babonaköröket is ellátta. Ez az az idegen por, amelyet nyugodtan leverhetnénk — ha még hordanánk — magyar csizmáinkról. Ide tartoznak az üzleti nyereség reményében szerencsetárgyakkal (bonzo, majom, lóhere, stb.-vel) űzött s a nagy közönség által ma szinte egyéni használatra kitalált babonák is. Ezek persze nélkülözik a pogányságból származó babona ősi gyökereit s így magyarázatuk nem is tartozik az etnográfia körébe.

Viszont Európa minden népe úgy át van szőve a saját és idegen népektől átvett babonákkal, hogy azok kibogozása, hovatartozásuk felismerése komoly tudományos problémák megoldását jelenti.

Magyar — minden boszorkányos vonatkozása mellett, a babonák közt fiatalnak tekinthető — kocsisbabonakör, s színmagyar az ősi táltosmondakör. Ázsiai örökségünk ez a titokzatos és meg nem fejtett táltos-probléma. Velünk élt már az őshazában és ma is él eldugott falvak zárkózott parasztjainak ajkán.

Évezredekkel ezelőtt teljes pompájukban lehettek ezek a színes mesék s ősi pásztortüzek mellett beszélhettek róla az öregek a fiataloknak, a tudósok a tudatlanoknak.

Az évezredek előtt gyűjtött pásztortüzekből nemcsak a hamu nyoma maradt meg a ráarakódó földrétegek alatt. Megmaradt a tüz mellett gunnyasztó pásztor lelkében megképzett gondolat is mese, mondóka, dallam, babona alakjában a késő utódok számára.

De mi sok pásztortüzet ^gyűjtöttünk, hadi máglyát is eleget raktunk Ázsia és Európa-szerte, s minden új tűzhely megroskadó hamuja mellől tovább vittünk, meg elhullattunk gondolatokat.

Így lehetséges az, hogy Kínában találni párját egy szamosháti babonának s egyáltalán nem csodálatos, ha az európai népek minden babonája gazdagította szellemi kincsünket. Dél és északi szlávok, germánok, magyarok kölcsönösen vettünk és adtunk át egymásnak babonákat. Most aztán minden nép hamupipőke türelmével szemelgetheti a boszorkányrostából a maga babonaszemeit.

Köztudomású, hogy ünnepeink nagy része is pogány eredetű, utólag ellátva keresztény emléknapok jegyével. A karácsony ünneplése római eredetű. A győzhetetlen Nap-Isten tiszteletére rendelt napfordulati ünnep ez. Maga a karácsonyfa és a gondolatban tőle el nem választható kedves ajándékok északi germán eredetűek.

A kereszténységben tovább élő pogány és babonás emlékeken nem is csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy Európa népeinek megtérése pogány tömegek megtérése volt. Nem is volt annyi keresztény pap, hogy megfelelő egyéni, lelki gondozásban részesülhettek volna a hívek, s a papság gyakran fordult ahhoz a jól bevált eszközhöz, hogy pogány szokásoknak keresztény tartalmat adjon. Így maradt fenn a sok pogány szokás keresztény színezettel.

Ilyen engedményeket kellett is tenni az egyháznak, mert valószínű, hogy nem Géza fejedelem volt az egyetlen nagy úr, aki elég gazdagnak érezte magát arra, hogy két hitet szolgáljon. Ezzel a babonáság beleszövődött a keresztény gondolkodásba, s azt onnan csak a felvilágosodás szelleme ölte ki, igaz, gyakran a hittel együtt.

Keresztény felfogás szerint babona minden, ami a kereszténységet megelőző s attól legyőzött pogány világszemléletből visszamaradt, s ami mint élősd a kereszténység fá-jára telepedett.

De a babonáság története mégsem azonos a pogány vallások történetével, mert a magasabb műveltségű görög és római már babonának mond mindent, ami nála alacsonyabb fokú világszemlélet maradványa. Viszont a babonáság egyik ágának — a mágiának másodvirágzása a kereszténység idejére esik.

Magának a babonának is kettős ága van ugyanis. Egyik a pogányságból származott ág,

másik a mágia. A pogány babona „úgy viszonylik Napkelet mágiájához, mint a népköltés a műköltéshez“.

A mágia tévútra került tudomány. A pogány hitéletből fennmaradt babona művelője tulajdonképpen hívő, aki hitének megfelelően cselekszik, azoknak az értelmetlenné torzult formáknak, mondókáknak a kíséretében, amelyeket névtelen emberek, egyszerű pásztorok, bábák, öreganyók szájhagyományban átmentettek. A mágia művelői közt Hippokratesztől Faust doktoron át a debreceni Hatvány professzorig világhírességek is vannak. Ezek nem hívő, hanem kereső, kutató egyének, akik spekulálnak, rendszereket állítanak fel. Ezért a mágia babonái amennyire lehet — sajnos nem mindig lehet —, a nép babonáitól elválasztandók.

Általánosan ismert ma már az az elmélet, amely a pogány babonának két nagy tömegnevelő hatására mutat rá. Először is ez volt az első fegyelmező eszközök egyike, amely az embert bizonyos célnak az elérése érdekében önfegyelemre szorította, mondván — ezt tedd, ezt ne tedd! S bármily naiv is volt a forma, elérte a lényegét, megtanította az embert ösztöneinek parancsolni. E nélkül az előkészítő munkája nélkül a kereszténység nem talált volna olyan kultúrfokon álló tömeget, amely tanainak befogadására képes lett volna.

Másodszor pedig rávezette az embert a természet rendjének megfigyelésére.

Babona és vallás egyik abban a meggyőződésben, hogy nincs véletlen! A vallásos hitű előtt az isteni gondviselés, a babonás előtt a vaksors zárja ki a véletlent.

A hívő lélek szerint az ember szabad akarattal bír jóra vagy rosszra. A babona szerint az ember — babonás eljárásokkal megerősítve — rákényszerítheti akaratát a sorsra s az azt irányító szellemekre.

Vallásos elem a babonában, hogy az emberek felett álló magasabb erők létezését hiszi, de keresztényellenes benne, hogy az egy igaz Isten helyett szinte egymást korlátozó erejű istenségeket tételez fel.

Megható az a tétova keresése és öntudatlan megérzése a babonában annak a nagy igazságnak, hogy a mindenségben rendszeres összefüggés van. Az egyén élete nem elszigetelt, hanem szerves része az egésznek. Ezért az egymással össze nem függő dolgokat szerinte csak összefüggésbe kell hoznunk, kapcsolatot kell köztük teremtenünk, s azonnal érvényes lesz a másakra is az, ami az egyikre érvényes. Darabokra törtem a faágat, darabokra tépték a boszorkányt is. Elégettem a seprűt, megsemmisítettem vele a rontó tudományát is. Megvágtam a szederint, megvágtam a boszorkányt. Megvertem a fekete macskát, véresre verten kell feküdnie a boszorkánynak, aki az ő képében mutatkozott. Megdöfölöm a szitát, megsebzem a megrontott állatot és felérez rá fájdalommal az, aki nekem kárt szerzett. Rávág a kocsis a

a rúd hegyire s lefordul holtan a háztetőről az ártó erejű tudós. Töviskés bottal verve a tüzes csoroszlyát, visszajön a tehén teje, mert a rontó nem bírja el a verést. Ráírom egy cédulára — patkány mars! s amint a cédulát elviszik, utána megy a patkány is.

A mindenségben mutatkozó rendszeres összefüggés elvéből önként következik szerrinte, hogy az egyén és tulajdona közt titokzatos és szoros összefüggés áll fenn. A legénynek nincs nyugta, ha kapcáját főzik, ha lábanyomat a küszöb alá elásták. Oda kell mennie a a lányos házhoz. Akinek hajszáját, ruháját, teste mértékét ellopták, az rabja és párja marad annak, aki mindezt birtokbavette. Aki páros galamb húsát, saját vérit mással meg-eteti, azzal a másikat magához kapcsolja. A rózsató elszárad, ha virágját koporsóba zár-ják. Egy nagy összefüggő egésznek érzi az egész mindenséget

A babona mélyén rejtőző értelmes gondolat magja nehezen közelíthető meg. De gondoljunk arra, hogy újabb ezer esztendő múlva milyen nehéz lesz a késő utódnak a mi tudományos gondolkodásunk menetébe beilleszkedni. Milyen meghaladott és naiv lesz az előtte.

Gondoljunk arra a meglepően egyszerű megállapításra, hogy csak az ember babonás, az oktalan állat nem. Ebben tehát az felette áll az embernek. Ha nem tudnánk a babona mélyén az értelem munkáját megtalálni, akkor

nem lenne érthető, hogy mért van éppen ez az ostobaság az ember számára fenntartva.

Ma a politika és a tudományos érdeklődés homlokterében áll a fajelmélet. Altalános a törekvés Európa népeiben az „öszönös, ősi, származásból eredő megmásíthatatlan tulajdonságok keresésére“. Ezért az érdeklődés fokozottan fordul a tenger ösiséget megőrző néprajz felé.

A babonás történetek ma szinte közkinccsei Európának. Ezen nem is csodálkozhatunk, mert Európa népeit mint egy boszorkány-üst rázta-keverte össze a népvándorlás. A középkor keresztes vitézei, az idegen világrészek terményeit közvetítő kalmárok, a fuvarosok, a karavánok, a céhek vándorló tagjai szinte a köntösükön vitték magukkal százfelé ezeket az évezredek porrétegén átcsillanó emlékeit a múltnak, megőrizték az élet rohanó sodrától távoleső csendes falvak egyszerű lakói, amíg azokat 1925 és 1935 között, már-már az utolsó órában a szájhagyomány szerint fel nem jegyezte az írődeák.

T A R T A L O M J E G Y Z É K .

A Bábalelte szó magyarázata	3
Néhány szó a boszorkányhitről	7
<i>Arontó. Rontás</i>	11
Szerelmi rontások	17
Féreg elrontása a háztól	21
A tehén megrontása	22
Rontó, illetve ráolvasó mondókák	25
<i>Boszorkányos történetek</i>	29
Hogyan lesz valaki boszorkánnyá. — Védekezés boszorkányrontás ellen. — Az anyai szeretet és a boszorkányság. — Ki láthatja meg a boszorkányt. — Leselkedés boszorkányok után. — Boszorkányok átváltozása (disznó, kutya, macska képibe). — Az állat képiben mutatkozó rajta marad a verés. — A boszorkány bűnhődése.	
<i>Kocsisbabonakör</i>	45
Tar János, Csatlós József történetei. — Kocson Péter.	
<i>A lidérc</i>	59
<i>A táltos</i>	62
<i>Naptári napokhoz kötött babonák.</i>	72
Szent-György nap és kincskeresés. — Egyéb Szent-György napi, nagypénteki babonák. — A szombati nap babonái.	
<i>Zárószó</i>	85